КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ШОАТТА,
5
июль, 1969-чу шо
№ 80-(4767).
Мах 2 кап.

Массо а мехкашкара пролетареш, цхьаьнагӀхета!

СЕРДАЛО

(«Сердало»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГӀалгӀайн обкоман, Нохч-ГӀалгӀайн АССР Лакхахьарчу Советан а, Министрийн Советан а орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

1923 шера дуьйна арадуьйлу

КА БОЛА ЯЛАТ ЧУЭЦАШ ЛАТТ

Республикан дуккхачу районийн бахамашка кхаьчна уьстагӀан херха а херхаш ка бола ялат чуэца болабеннаб кхаш леладераш. Дукха ца йисаш еррига колхозийн совхозийн кхашка комбайнийн тракторийн моторийн таташ оттаа а элеваторашкехь ялат дӀайодуш пунктерашкехь тӀадолхуча наькъашка гӀолла автомобилийн колоннаш йолаелла ю. Хьалхиэна атта декхар да хьуьнаре долчуьнца хаддаза хӀума ца дойтуш чубаьрг. Дахкенга мамонта дукхагӀа Нохч-ГӀалгӀайчен ялат кхаччайтар.

Чуэцаш латтача ялатийн кхаьчкара хьаьркха ховниш дог гӀоздоахьи да. Боккъонца бола ялаттан дааӀ тоам еллараха тарра, колхозийн совхозийн кхаш леладераш берриге шоай низ тӀебаьхийта сирцагӀбаьннаб, хьоттама хьалаш дикка доашашехьа хьуьнарца чуэцара балхаш дикка вӀаьштӀехьдаьккхад а сихха а чакхдахара. Дуккхачу бахамашка дерригие а уйлаеш, ба лезар белгалдаь, хьаьнхе а оттаьача планех, латташ доладаьлларгара тӀеркал а даь дӀадоладаьвьа уж балхаш. Иштта кийчо а йа ялат чуэцa арабаьлача моттигашка дика лел хӀинарс. Масала, Грозненски района «Старо-Юртовский» совхоза цхьоалагӀча отделене ялат хьокхаш 9 агрегат а ЖБЛ-3,5 кхо комбайни, ЖБЛ-3,5 кхо жатка тӀехьа йоад ялх тракторш. ХӀинзаделье хьокхай 300 гектар. Хьокхашехьа а ордаш латт ялат. Умаев Дауда бригадехарча механизаторашна норма 10 гектар йолча 15—17 гектаро тӀара ялат хьокх дийнахь.

Цхьа аа, цхьа фийг ма боабеш ялат чуэца лаьрхӀад кхашкарча къахьегамхоша. Комбайнаш хелаш ка дӀачуозабича дейз нацчахьелдахараш дӀацкухкачаеда ялат довргдоаьча тайпара вӀашетӀехьдаьха деза гӀулакх. Из доаргдош нагахь санна ялат дорадеш хилча тӀахьожамхой хула хӀара комбайнера, шофера, колхозхо, болхлочо шийн доалехьара хӀамa санна ялат дорадой.

Дика цӀена ялат дорадаь Ӏергваш, ма хьакъ да найдa шаьргба дерригача даьттан беркатах: фермашка дӀа а дилла хьайбашта доакъара дӀаоттадергда ша а хоаш а. Шелковской района «Красный партизан» яхача колхоза механизаторашка кагаш лувцарга а ехха тоаьлий ялат чуэца комбайнаш. Цу тайпара хӀамаш а ехха комбайнаш кийчъе а хаязахь токхоргаш тӀехьа а йоалаш тракторш кхашка аршьхача а кулгалхошта хоаш хилча бахамий хьайбаш Ӏай даь шортта доакъар хоалаш хургда.

ДӀадахача шерашка ца яхина хьаьлаш ца укх шера вайна кийсденнараш. Цкъа-дале, Ӏа шийла шоалагӀа-дале, дукха юхь екъа хилар. Цудухьа ялат массанахьа а цхьатарра дегӀа а денадаш кхаьча а дац. ХӀанз ялат чуэца доладеча хана из хьалахийта йиш яц. Специалисташ хьежа беза ялат мешта кхач, хӀара участке хьийжа ца Ӏеш къаьсткъаьстача кхашка а тӀехьа. Чуэцарг хинна ялат чуэца деза бахама дерригa кхаш чуэцаргхилерга а ма хьежаш.

Ялат дакка е лоха, листа е кийлаха доаш моттигаш кийсду кхашка. Цу гӀуллакхага хьажа беза специалисташ. Ялат хила дезача боарамагӀа долча хьакхари ардари къаьст-къаьста долаш чуэца деза ялат, лоха е кийлха долча хьоккхашехьа арда деза.

Дукхача шерашка групповой методах чунйоаьл ялат. ХӀанза хьалаш тоалхане дале а укх шера а из метод хила еза кертте. Групповой методах ялат чуэцаш хилча атгагӀа хургба цӀенна агрегатаьшта ешар дикагӀа деттала, автотранспортах а дикагӀа пайда оца йиш хургья тӀехьха.

ХӀана ялат чуэца доладелча хьалхарча деношкахь а чӀоагӀа уйла е еза автотранспортах пайда эцара гӀуллакх. Боккъахьа дикка мег пачхьалкхе дӀаберзаш дӀачулуьш дола ялат бийсана дӀадахьача, дийнахь машенашка комбайнаш тӀера ялат тоаенна дӀачу а кхуьйтайтаь.

Укх сиха́ча хана шорта боаллача къахьегамхой да лезараш дукха балхаш да. Ялат чуэцарa, из пачхьалкхана дӀадаларал, хьайбашта доакъар Ӏалашдарал совгӀа дӀаве фу хӀаоттаде деза, бӀаьста йийначa культурашта оаш гӀулакх де деза, ди а бийса а ца хьовсаш кешийча хана шийдекиа деза хьажкӀашта, шекара свеклана, баьлахараштa, кхыча культураштa. Бахамий кулгалхойн специалисташ кхетадеш хила беза дерригa кхашкара балхаш доарзӀаме а тӀехьатетта йиш йоцаш а хилар. Уж балхаш аргӀагӀа де доладой Ӏалашдето дукха ю хургда бахама.

Къаьстта тераш тӀебахийта беза ялат чуэцарна дувзадена долла балхаш комплексно дара. Цхьайолa комбайнашa жатнаш ялат хьокхаш йоаккхашехьа хьал а йиш арда деза доаьаденна массерах уллар, чах сиха хьагул а дем аргӀаш де деза, хӀаьта мукъалаьрна лаьтта ала е оахаш цу тӀа шоалагӀа юа культура дӀае еза.

Уж дерригa балхаш цхьан дален хьалаш долаш да ваьш. ХӀара бахама йолаш а шортта техника, лакха квалификаци йола специалисташ, опыт йола механизаторий кадраш. Де лоамор да-ух балха дӀахийсбар-цара шортта найда мар.

ДӀадахача шера тайпара балхамашка вӀаштӀехьдаланзар дерригa балхаш комплексно де. Ялат чуэцара балхаш тӀехьадуваар тракторш хьажкӀашта культиваци е ахийтар бахьан долаш. ХьажкӀаш оасарах хӀалхара яла а вӀаштӀехьдаланзар, кхыдола балхаш сиха хиларах. Укх шера цу тайпара хӀама хилийта йиш яц.

ЧӀоагӀа тераш тӀебахийта беза къахьегамы пийса вӀаштӀехьбакхара. Еррига звеньяшка чӀоагӀъе еза къахьегама дисциплина, болх шин сменагӀа байта беза техника, моральни а материальни а стимулаш юкъайоалле еш, шера йоарвае еза социалистически эхь.

Ялат чуэцача хана кхашкара балхаш дика латтара чӀоагӀа доарзӀаме да партийни профсоюзни организацешта кхашка балхаш дерешта ца-хьара боалл тоебара гӀулакх шоай бе долар. Партийни организацешта къаьстта тераш тӀебахийта беза хӀара участке коммунистий авангардни доарзӀан лакхбар.

Дукха ха йоацаш «1969 шера хьуакъаш чуэцата а мертболхама продукташ кийчъелга а Ӏалашдера де дезарех» яха партен правительствон соцаш шорта боалаьера гӀуллакхаш тоалара тӀеберрабаь ба. Цо воккъостал дергда партийни организацешта В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна тӀайийна социалистически декхараш кхоачашдара кхаш леладераш сирцагӀбахa.

Беррига советски вах а саьна шоай ица ка кхобен сирцагӀберргба Нохч-ГӀалгӀайчен колхозхой, совхозий болхлой, юрта бахама специалистий шира доаькхьар сиха хоаьа лоа. Цу укх шера хьуакъаш халкхьа а хӀана ца долаш а чуэцара Дахкане дукхагӀа юрта бахама продукташ ялараш.

БАЛХАШ СИХДЕННАД

ФОТОРЕПОРТАЖ

Ха бола ялат чуэцаш ба Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхозе. Дика кийчъаь 14 комбайн а хӀанз мукх чуэцаш. БархӀ дийнахь ка бола ялат чуэца бевла лерхӀ цар.

Шоаш лерхӀар цар толамца кхоачашдергхилар хьахьокх мукх чуэцача болх беча комбайнерашта доахача къахьегама толамашта. Цхьа минут балха ха зехьа йоацаш цар. Малх лоамах хьалбаалехьа чӀоагӀъе еза ранит чӀоагӀ а йий. лаьтта хьенхе, кхьдоад гӀулакх дий кийчъю цар комбайнаш. Ӏурре цхьаьне сахьта массане а мукх чуэца болаьбу. Къаьстта дика къахьег комбайнера Хамидов Хьасьна (лакхехьара сурт).

— ХӀанз царт-царт хоачаш хьа, шудухьа ехкан йолча хӀара сахьатех болва найда хьа беза, дийнахь 15 — 16 гектара тӀара мукх чуэц це, норма 10 гектар шда йоацачь.

Аьрда мукх бункерашкара Ӏобоссабен комбайнаш сецадаь ца йоалл. Комбайнашта тӀехьа лел мукх дӀахухьа машенаш. Из болх дика бу шофера Астарханов Хьамида. Комбайнерий Джабаров Хьамидем Магомадов Идрисем комбайнашкара мукх дӀаувзаш ца из. ХӀанз комбайн йоадаш хьааш це бункера чура мукх (аьттехьара сурт). Шоай бункераш цар хьалйизалехьа шоай машин Ӏе а йоассайна хьа тӀехкхен це цӀа.

Ча кхашка духьа-аладо, оьха аргӀаш ду. Из доарзӀаме бедх дика вӀаштӀехьбаьккхаб совхоза цхьоалагӀча отделене Кхашкара хьагулдаьча чах даь аргӀаш сиха урагӀбух. Цига хьалхаре къахьегаш ба аргӀаш дераш Умханов Маккит, Хоев Ризван, стогометальщик Байтаев Сайдбек. Нормах дийнахь 25 тонн ча аӀашшеттол деза ца вӀашкевох 35—40 тонн (лохехьара сурт).

Ялат чуэцашехьа мукха тӀехьа лаьтта оахаргдоаш механизаторий бригада вӀашагӀъелай укхаш. Цу бригаде а 12 гусеничи трактор. Берригача тракторашна шин сменагӀа бу болх. КхоалгӀа шене дийрахьа буси цар лааз лаьтта 114 гектар яц.

Хьайбашта доакъар кийчдара а чӀоагӀа йоаккхе ю цхьоалагӀча отделене болхлоша. ХӀанзалехьа цар кийчъаь йол хаз совгӀа тонн з. Самардийнахь. З-ча шоне, шоалагӀа хьакха болабар 400 гектара тӀа хьайийна баьцаш. ХӀанзалехьа цига кийчдаьд буаь тонн сийлах даьккха хьоар. Хьайбашта доакъар Ӏалашдеча хӀоа сенагӀа нормаш цаӀ-ах кхоачашъеш хьалхаре къахьег З. Абдулхакимов, С. Азиев бӀерге лаьттача сенажаш.

И. ГИНОВ,
Автора суртош.

БЕРА ХАНА ДЕНЗ...

Наьшта юкъа гӀолла бодаш наьхан дерна а оахе а беррг дӀаше хьовч гуш да-лиго тоаладаш лаьтта хьийсьа лаьт аӀе, мукх... Балха да дӀадоладеннад. Трактори моторийн деча таташ екхо оре.

ХӀорашина да деакар дӀа а хьийна цӀена уголома вагӀар тко стане дӀахьахьча «Красноармейский» совхоза коммунистически къахьегама цӀи лелаеча комплексни бригада кулгалхо, коммунист Залимханов Вахь.

Цунна хьалхашка уллар «1969 шера ялтан чуэцлеган юрта бахама продукташ кийчъелган Ӏалашдара да дезараш» бола КПСС Централни Комитетан СССР Министрий Советан соцам тӀабела «Правда» газета.

— Ялат кхоадара даьзе санна из дел ца йол лоацдача хана чуэцара а доашай декхараш оттадаш ялташ леладерашта хьаьлхаш партен правительствон. Цу балхтоалламерна гӀулакха тоадаш миста кийчденнад хьоалаш да тхо хӀанз, — йоах Вахас.

1963 шера дика цӀийда бер хьалийн Залимханов кулгалду бригада. ХӀьта, 1967 шера — Советски Ӏадала ва баь шу дизача шера юрта бахама культураш кхоача доаьний толамаш дахарах КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа декх волаш Ӏаьштаа оалий цу бригадена.

Сийлахь чаиндаьршар цо дӀадала юрта бахама цу а. Пламах доагӀачуй шийна дукхагӀа деззад бригадан бецадарей, сом.

Атто ца Залимханов кулгалдеча коллективо тӀехьара толамаш гӀулакхаш. Дика. Баьдь, дӀазийта къахьегам, хьаьар дӀаденадаь Вахас ма шорта лаьтта бригада бу толамашка хозпаьра.

1958 шера даьр из. Цхьан саг а отделени управляющий — Ӏаьэйкар Залимханов.

— Вайнах — оалар цо, — совхоза кулгалхошна дага а даьна баьцадаршара соьга вешабьна бригада шорта хьо оттаде хьар хила йорр. Хьалхарча хана хьалхьа а дашт оахаргьа шу. Ряьза ду хьо шу бахьаь! — аьнна хьайтта цо.

Цу саьрьга баьт даьнахар Вахас. Из цӀаьнка а хьинавац шийла дулургде аьнна хета гӀулакх хьарe шийна хьайтӀахьацаш. ХӀаьта хӀанз укхана тӀебуаь болх хало хургбелаш бер. Цхьабакъда цо хьабена къахьегама ник а бацар вӀагӀберах.

1944 шу. ПхӀийтта шу мара дацарна дацар Вахай. Чакхбаланца бар сийлахь — бокха ДӀайметтиа тӀом. Цу хенна Семипалатински областе Ипаково Владимировка яхача юртерча колхоза «хашча» болх бе волалу Вахa. Цул тӀехьагӀа тракторни бригаде учетчикалла, тӀаккха МТС-а бухгалтералла болх баьб цо. Миччахьа шо болх бой а кхийнех ца маьрзаш, шийна тӀаддиле дикахо сийлаеца кхоачашдеш хьаваьнаь из. Цунна тешаш дорa дийтта шера цига болх а баь ше вахча юрта. — ГӀойта из цӀаевенача хана цун наькха тӀа лепаш чима «Эрий даьда вехтташ карадерзадаьраа» яхача медал, БЛКСМ Централни Комитета значок, цунгарча дукхача Сийлен грамоташ, совгӀаташ. Кхи а дукагӀа къахьегар дӀа ма — дацай цар а. ХӀаьта, тхан Вахнигера гӀо ларт совраа.

— Оаш хьа, раьзе ва со, — аьлар цхьан юкъа йист ца хуллаш ваьгӀача Вахас.

Бригада кулгалдо моттерчу каргара — коллективацарна хьахе барт чӀоагӀба волаваьр. Хьалхарча даьшие а бригадарча нахе цо дийцар къахьегама дисциплина дика ца хула, — коллективи сий лакха ца лоттадой, хьаьлехьашена лаьтта декхараш кхачашдувургдоацигта. ХӀаьта ше хьаьчо це кхоадаш балх бӀерe Вахас. Саьбанна вьача дала буйса тӀа кхачалца бригада тулар. Иштта шоай цхьаькха дика оамал а цо Залимханова. Сенханарчуй тхьан дукагӀа болх бещ, коллективача хьокхам тӀалаш, даьш а керданунга кхача гӀерташ. Цудухьа зуьро цо ловзахарча бахамий балхаш, къаьстта шоай отделенечарч цӀи хезача механизаторбригадира Кагерманов Олхазара кулгалдеча бригада гӀулакха.

ДӀадахар хьалхаре цхьоалагӀен шоллегӀен шераш. Цул тӀехьагӀа совхозе меттел еррига района а хьалха латтача бригадашца юкъа йоалаьлар цо кулгалду бригада. ХӀаьта 1964 шера «Коммунистически къахьегама бригада» яха сийдола цӀи елар из керте лаьттача коллективана.

— Са вахаре дукха а хозд белгала шереш. Цхьабакъда, царех эггара а хьамсарагӀа да сона ши шу. Хьалхара дар — 1941 шу. Цу шере со дӀаийцав ленински парте мугӀерашка. ШоллагӀа дер —из да са къахьегамах боккха мах а беш, вай пачхьалкхен эггара доккхагӀа дола совгӀат — Ленина орден сона енна 1966-гӀа шу, — йоах Вахас. — Коммуниста цӀеро, цу совгӀато сона доккха декхар тӀадожаду.

Моттийта эзац цо из. Из а сийрдача кхоанан шерра гӀа боахаш водача вай замаа аьлий дег тӀара дика уйла. Из кхетада хала дац цун вахара цхьаннехьан сийдола хьоаша.

Залимханова хьинаре дакъа лоац юрта, района юкъарча вахаре. ВӀаштта кхоза райсовета депутаталле кершаа из, лаото рейкома член ва. Юрташкошта, шоай бригадерча механизаторашта, ялаташ леладерашта Заха вовза беккъаола политинформатор хиларах тарра. Цо дукха къахьег наха юкъе партен правительствон решенаш нахе дӀа йовзийташ. Цудухьа доккхий толамаш доахаш наькъабоазагӀа бригадацара нах Ильича юбилейна.

ТӀаккха, Вахий кхоанен уйлаш! Уж а сийрда я. Горски юртбоахама институте агрономически факультета 4 курса студент-заочник ва Залимханов. Дешарцоа безам боккха хиларга тьаьрка дика да цун институтере гӀуллакхаш, а Вахий аллхе а бер а да дешаш. Эггара йоккхагӀа йола йоӀ — Бу на Нохч — ГӀалгӀай хьехархой института студентка я. ВоӀо — Джамалайла итт класс, дешаьлихай укх шера. Эггара зӀамигӀа яр Малика хьоалагӀча классе дӀачуьннай. Цу барт тайнача дезала эздий гӀулакх деш дика оамалеш толеш дукха хе ше дӀатела а, совхозе гектарцица йолаш, свекла кхаю Вахий вахара кхоаькъосто, дезала ченас — бенас а.

Укх шера 1739 гектар лаьтта хӀамаш дӀайийнай Вахас кулгалдеча коллективо. Бацадоаранa сомани совгӀа укх шера 661 гектаре тӀа гуравья дуа ялат а кхедаьд цар. ХӀанз мукх хьамха болабеннаб укхаза. Шоай кхаш нарa хӀанз чуэцара хьувсьмо ленински юбилед хетадаь лакхала социалистически декхараш тӀехтоачашдa аьттув хургхиларах дог тийша ва бригадир.

Ю. КУРСКИЙ.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА СОВЕЩАНЕ ИДЕЯШТА ПРОПАГАНДА ЯР

Коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъерча Совещанеца ювзаенна йолча советски издательствой планашта хетадаь дао СССР Министрий Советерча къайлоазок гӀуллакхашта йолча Комитете издателаши журналисташа дӀашагӀххетар.

Къайлоазон гӀуллакхашта йолча Комитета председатела Н. А. Михайлова дийцар Совещане документаштеа интеохалаштеа пропаганда яра изданеех. 1969—1970 шерашкe а центральни издательствашкара арабаргба коммунистий дунен халкъашта юкъерча форума хетабаь 100 совгӀа болх. Царна юкъе — «Коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъерча Совещане документаш», «КПСС — коммунизм хьалъеоий деналера отряд», «Патриотизм интернационализм», «Ленинизм дунеи революционни болхлой болами», «Социалистически механика кулгалара дакъа болхлой классага», кхыдараш.

Укх гаргарча шин шера республикански издательствашa арахеза лерхӀ коммунистически болхлойн болама теорей практикан дешаш дувцаш дола 160 гаргга книжкеи брошюреи.

Журналисташ хьежар укх шера Москва дуккхача гоорда тка гоаргйолаш йолча дунен а СССР а халкъий меттала здаьча книжкай выставкага. Цун экспозиче дунен коммунистий хьоагӀолнен хотабалароаа безам хиларах, маьар, демократи, къаний кортамукъале, социализм бахьан долаш КПСС-ои вежарайкха болча кхыча партешен лоаттабеча къовсамах дувцаш йола 500 изданн.

(ТАСС корр.).

ОАР-а ПАРТИЙНО-ПАЧХЬАЛКХЕН ДЕЛЕГАЦИ МОСКВЕ ЯР

3-ча июле официальни визитагӀа Москве кхаьчай Ӏарбий социалистически возрожден Парте (ПАСВ) Генеральни секретарь, ОАР-а пачхьалкхенна йоалъеен Премьер-Министр вола Нуреддин Атаси корте латта Сирийски Арабски Республика партийно-пачхьалкхен делегаци. Из еза КПСС ЦК-ас, СССР Лакхехьарча Совето, Советски правительства йийха.

Внуковски аэродроме хьашашта накъа бахабар ковкъостий Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Б. Н. Пономарев, кхыбараш.

Сий деш оттадача хан начальника Нуреддин Атасега рапорт делар. Сирийски Арабски Республикая Советски Союзен пачхальхкений гимнаш ек, 21 йоккха топ кхесса салют ду.

Къахьегамхой викалашта дӀатӀавода Нуреддин Атаси. Советско-сирийски доттагӀала сийна лоацаш доах, «ура» яхаш цӀогӀарч детт.

Нийсбаь гӀа боахаш доагӀа сийлен ха.

КоанаӀарашкахьа болх хьашиб. Эггара хьалхарча машинаш тӀа ховш Нуреддин Атаси, Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный. Мотоциклистий сийлен эскорт улув йолаш хьалхайода машиней вож автомобилаши гӀрбалагахьа болх.

Делегаце резиденцегахьа йоаха Москвера ухаьш ОАР-ен СССР-ен пачхьалкхений байрахлаша ега яр.

(ТАСС).

Горох чуэца йолаьй

ЧӀоагӀа догӀа дийлхахар МалгӀабике дукха ха йоацаш. Юкъекъе ша а болаш дийлхар из. Цо чуэцача хана Ӏоожайяр 367 гектара тӀа кенаш еш йийна «Ингушский» совхоза горох. Самардийнахь горох чуэца болабелар совхоза хӀоалагӀча отделене механизатораш. Бакъда, дийнахьа шийттадагӀа сахьат доладенначa хана шаӀ мара ядар кхай тӀа бола бейн агрегат.

Делкъел тӀехьагӀа кхо сахьат даьлча цӀаькха а хӀоалагӀча отделене кхай тӀа юха даьхар тхо. Кхо агрегат а горох чуэцаш. Цхьа ха яьнача гӀолла цхьаькха а ера. Отделене воа йоь ебаьа аназа яр.

Цу хьакъехьа са хьаьвьа хилар отделене управляющий волча нов. Гандалоевца. Цо дийцар:

— Цхьа навесной сенокосилка болх бе йиш йоацаш латт, из йеза езача ДТ-20 яхача трактора балон ца хилларах. ХӀаьта оаш кхо сенокосилка хӀанз а, кхыча отделенешкара хьаэхкийтаи. ХӀаьта а динь-пхе дийнахьа горох чуйица доаргда тхо!

Палвуташ яр управляюще планаш, амма гӀуллакхаш кхыча тайпара дар. Темпаш тара ядар горох дипь-пхе дийнахьа чуйица боаккхаранта. Цхьабакъда, горох а отделене из ве. Совхозе комбайнаш я. Бобоев жаткаш а ехха кийчъяьча комбайнашца йиш я горох хьакха. Из деш дац.

Хьекхар Ӏойналарах йоахаш ца горох. Хьекхачуа тӀехьагӀа. Бокхьингаша гӀа а хь дал а из сийй яр. Иштa уж балхаш дӀала я чехьахьайнийча йиш яц. ХӀана аьлча хӀанзе а юкъ-юкъера йоккъалла йоалаеннай горох, хьекха Ӏойнила хӀезиг-дукха ха яьлча кхорза а ена ӀегӀергья. Цудухьа тӀехьатетта йиш яц уж балхаш. ХӀаьта ди сийрдагахь ласташ а кхай тӀа йоахьингаш хьахадалар отделене.

Ховш долча тайпара горох чуэцаш болча механизаторий хьинарах тийша ба берригa болх. Цар къахьегама безам тӀагӀоргбола хӀама яй, бола сихагӀа лехаргба. Цхьабакъда, хетаргахь — укхаза яу гӀулакха уйла яьц. Иштта горох чуэца болаьча дийнахь шоай сменин норма мелий хьааш вахар цӀаьккха а механизатор. Вa латт механизаторашта юкъе социалистически эхь йоарьяра, цар къахьегамцара материальни моральни безам совбаккхара кхоачашъе еза мероприятеш оттара гӀулакх.

Нормаш оттае ши ди деза. Иштта ха еза къахьегамцара безам сфабоакхаргбола мероприятеш оттае а. Совхоза парткома секретари рабочкома председатели ба из, болх бе безараш. Цул тӀехьагӀа берригa механизатораш хьавӀашагӀа а теха царна дӀайовзийтаргья уж мероприятеш, а социалистически эхь хьалаш а. Цу тайпара хьоттеа баь хила безаш бола болх хӀанз а бе лерхӀаш мара бац. Ялат чуэцара балхаш хӀанзе дӀадолалуш мара дац. Хьалхарча денешка шоай балахаш хиийка кхабашбоазарам гӀулакха а уж, дӀадаха а деза совхоза кулгалхошеи механизаторашеи.

И. РАШИДОВ.

ДУКХАГӀА КИЙЧДЕ ДОАКЪАР

Укх шерара хьалаш аьттув болаш, дене а шоай хьайбашта кхоачамболлаш доакъар Ӏалаш ца дича баргбац доакъар кийчдеш бараш. ЧӀоагӀа дика гӀулакх дa вай районашка доакъар дукхагӀа Ӏалашдара йола резерваш хьагучаьлха хилар, моттигерча хьоалашка хьежжа цар троо хулийтаргья Ӏа хьатӀаккхоачача хана из болхамашка дукхагӀа хилийта.

Резерваш белгалъяь, цхьабакъда массанахьа цхьатарра нийса пайда ийбиш ца дац, хӀаьта из дӀайодаш ма латтий. ХӀанз де йиш яр ца деш датача тӀехьагӀа шоаза халагӀа хургда из кхоачашде.

Хьожаргда вай июль дӀаболабеннача деношка вай районашка доакъар Ӏалашдара яхи мел кхоачашъяь (проценташа):

Урус-Мартана	37
Шаьла	29
Гудермесски	23
Науруски	22
Шелковской	21
Ачхой-Мартана	17
Надтеречни	12
МалгӀабика	11
Наьсарен	7
Грозненски	4
Сунженски	4
Ножай-юрта	3
Ведана	—
Советски	—

Цхьа кӀира хьалха Гудермесски района бахамаш республикехе доакъар Ӏалашдара темпачика диллача яххагӀа моттиге мара яцар, хӀана уж кхоалагӀа моттиге да. Сиха эвелан деш бе шоай хьалх «Гудермесский» яхача совхозе, иштта дика вӀаштӀехьбаьккхаб из болх цу района кхьаьлча кхача бахамашка а.

Цхьабакъда район бӀарча хьайпача кхы а массанахьа лертӀа вӀаштӀехьбаьккхибац из болх.

Доакъар Ӏалашдеш боаккхачарна юкъе шерра яхь йоаржаяра хьалаш хилийтара де эшар вӀаштӀехьдакхха деза. Шоай балха хьоккхамаш цхьан боараме кхоачашде деза лоалахи уллача шоайла яхь лелаеча Ачхой-Мартанен Урус-Мартанен районий къахьегамхоша. ДӀадахача кӀирах 829 тонн йол Ӏалашъяь хьалхарча моттиге бьлла Урус-Мартана района къахьегамхой, хӀаьта Ачхой-Мартанерчар 140 тонн яьлах мара аргӀаш данзар, цудухьа уж тӀехьабисар.

Хьаэцаргья вай яхь яьпа Наурскийи Шелковскийи шин район. Хьоттам хила бале а шелкоштанаша тӀехьарча цхьан кӀирах 1372 тонн йол аргӀаш даь дӀаоттаьй (республика районашта юкъе эггара дукхагӀа). хӀаьта Наурски бахамашка 194 тонн мара кийчдаьдац доакъар (кхыча районел кӀезигагӀа).

ЧӀоагӀа халакет тӀехьаюсача районашта юкъе вай хьайбаш леладу йоккхагӀа йола Грозненски, Сунженски районаш хилар.

Республика бӀарча хьайпаца планах Ӏалашъе езачох 14 процент мара кийчъяьяц йол. Сенна укх хана Ӏалашъяьча 8 эзар тонн кӀезигагӀа хул из.

ДукхагӀа хургдар хӀанз вай бахамашка дикача аьлах дерта аргӀаш, нагахь санна ха а из йоаеш бахамий лаьттешка йола соргага баьцаш машинашца а, хӀаьта из де йиш йоацача моттигахой арабаьха а баьцаш хьоккхаш хиннадале.

Доакъар дукхагӀа кийчйтара белгалъяь мероприятеш кхоачаш яа еш беза йиш ма цхьайкха болхаш.

Ленин вань 100 шу дизарга

ЛЕНИНИ МАЛХБОАЛЕИ

НАРИМАНОВ Нариман Кербалай Наджаф-оглы (1871—1925 шш.) — 1905 шера денз большевистски парте чуьй, Советски пачхьалкхан деятель, азербайджански литература бокхкхаг1болча цхьаллех цаь. Закавказье Советски 1аьдал ч1аг1дар дуьйна хьуттане къовсама доккъаш. 1919 шера Наркоминделе болх беш хиллера Гоьсарп Малхбоален отдела заведующеллехь къамий г1уллакхашта наркома заместителах. 1920 шера — Азербайджана революционни комитета председатель, т1ехьаг1а — Азербайджански ССР Совнаркома председатель. 1922 шера — Закавказски союзни Совета председателех цаь. СССР в1ашаг1ьеллачул т1ехьаг1а — Союзни ЦИК-а председателех цаь. Парте XII-ча съезде РКП (б) ЦК членний кандидаталла хержаь.

(Н. Наримановна дагадоаг1арш 1924 ш. яздаьа. — РЕД.).

Нов. Ленина г1уллакхий лоархlамахи цунах шийхи долча юкъарча дешапара хьа къоастаде безам бар са ... Ленин вувцаш мел хеачеан вай хьехархочун деррига г1уллакхаш чулоацаш болча цуй чолханеча балха хухт1абевла ... барашстех хьашт долаш ... цхьа лоп.

Из лоп Малхбоаленна доаг1аш да.

Октябрьски переворот хиннача хьалхарча денношке а новкъоста Ленина вуй дадир Малхбоален халкъашка лаьчи, хlана дола д1а деррига къамаш парг1ата да, парг1атта дахеш шоай лоlам парг1атта къоастабеш йиш йолаш да лаьхача кхайкарал. Эттарда хьалха из доаг1ар хьалха хиннача пачхалха Россе доазонел чухьа лаьхача къамашта. Х1аьта иттта тайпара хинна а Россе колониальни политика бахьан-долаш цул влиянеча кlал хиннача доладарча пачхьалкхенех лаьпа хьача, цу кхайкарал т1а йоахар. Хlанччул т1ехьаг1а деиз д1а дахаду цу нагийча пачхьалкхенех цхьаьраш шоай лоlамах аьха доаттеш хиша къайлаг1а а къайлаг1а доаьш а лаь договораш. Т1акха цигача белгалдоаккхар: Константинополь турецки город йолаш йиса еза. Цу эгтара хьалхарча кхайкарало, т1ом сегача санна, хlана техар шоашкарча хьалаца тарбала беннарча а кхело ниттта лаьрх1а хиннал из аьнна дукхаа хьалхаг1а дена сапалаьвий а доштоштта. Тхьайсачара сомалиах... уж, Ленин вайхав цаниа, цхьабаккъа, новкъоста Ленина лении доли кхоачашдаьлга кхетадаьволий цар? Из хlана а тика кхетадулаш шоашта даь г1улакх из довзача доалахарча пачхьалкхенашта тоел дела ша кхыча тайпана хоам баьча нахага.

Малхбоалехьара лош къоастадоь г1уллакхь шиь никъ лаьпабар новкъоста Ленина: 1) педагогически никъ: 2) повлахарча пачхьалкхенашна юкъарчал долашш г1уллакхаш делдара никъ. Хьалхарча нахьбада эгтара хьалха къьггал къоастадоргдолаш оттадир шиш мохт. шиш кхаь...

¹) «Владимир Ильич Лениних дагадоаг1арий» III-ча тома т1ара. Книжка кепатаза ораданкха къйчаьаьа КПСС ЦК-арча марксизма — ленинизма Институтон Политиздатон.

²) Ухказа юаар 1919 шера Турце хиллла буржуазни революция я. — РЕД.

Турк шиш литература а бахдаш дола къаьстта кьам а долаш хоаш дахаш цигар дукхаьа хана дена кхацденача кагийча къамех дола доли. Цунна хоl1ар. къанах деш шоай мехка чуль вай къоастадалица болча хана доалладз хьачах къамхй девхе ... ло дoаг1а кувцам буаурдаштарга догаза йиш яц вай, занна.

Т1аккха мукъа ду: хьалла хиннача паччахьа Россе доазонел чухь лахата деррига доккха а а1аннга а мел долча къамашта автономи ела. Х1аьта, нагахьа санна уж къамаш къаьстта союзни а шиl лоlамера пачхьалкхе а аь д1акъаста лошш ху-лo, из не а мукъа бала. Юхера а, хьалхар автономии республикаш автономии областаш, т1ехьаг1а Российски Федерацена Союз а аь хьакхийта шоай лоlамера республикаш.

Цу автономнии шоай вольнерчен республикашта пиише В. И. Ленина къаьстта уйха т1айохкийтар Туркестанна Азербайджанна. Цо йоахар, уж эгтарта республикаш Малхбоален нахара хьалхе я, нига доаш мел дола хlама хулча хьере делдеш санна д1ахоаргна лоаллахарча пачхьалкхенашка. т1аккха цу мехкашка тоlабаь боахкараьта хоиш лацуш хургда вай маlан чулоаццаш мел дола хlама.

Россена чухь даь г1алаш ... зоала, дарлуш хилда моттигерча болчашь моттигашка бахь нах дахк ... — из дар В. И. Ленина моттигерча бохлоашка къамаьл деча хана массаша а хьалхадолхаш хиннар.

Тамашийна ч1оаг1а уйлапра ваке, сахкуьн, боарам бозаш ч1оаг1а терко еш хьоиар из мехка йистоех долча ешашка. Шийгара уж г1уллакхаш д1ашийта хоара цуня из вовчара д1авоваш ч1оаг1а уйлахьа ваке, сийлахь-воккхача хьехархочо шийга мел дийцар кхоачашде могардолий хьо1 яхаш ши дага ... волаш хиннача шийна къамаьл лиш волчуна.

Йистой дешай хьакъехьа массехказа къамаьл хиннад са новкъост Ленинна, хlаьта хlара из массехза чул-т1а-т1а ч1оаг1а ког тешаш са, йистошка хьокхаме цкола йилла, Малхбоаленна лаьхlа баьгl лой кийчбара йилла ца 1еш. Малхбоален дукха миллионаш болча къахьегамхой хьаькъалашатех детаптех юкъарчал доацдаш воздействи яра а из йилла ч1оаг1а лош из хилараз.

Цу воздействех хьахинна хlама цаш т1аккха керда, революционни Турци²) юзадиймьар? Ма дарра аьнча, фу яо Турце т1ом чакхбьаннача т1ехьаг1а? Константинополь столица а йолаш хинна европейски Турци ерригa а Антанта эскара мукъаг1а яр. Турецки эскара цхьа дакъа нега а деттига к1оарта 31амигача Азетахьа т1оьбашка додаш яр. Т1ома денал эскаре в1алла дедаш а лаар; цуа совг1а, Турце дийна мия 31амигача Азе ах г1айрея т1а юхебисар а бохабар дукьа, вешта аьча Турци ц1енъаьа карта т1ара д1аяиккхар дукьа сенхаша Смирна д1алацаро хьа а дукхаг1а барт ес1айир вешта а барт беха долча эскара.

Турецки халкъа вахаре из инзкъала вееуп т1аетача хана турецки наха юкъе т1а-т1а шерг1а дарлар дахке вай дийнача Малхбоален халкъашка аьча кхайкарал т1ара дешаш: Константинополь Турецки город йолаш йиса еза, ... д1акхайкаду деррига халкъаш парг1ата ... пачхьа правительства деррига ... йетаду. Турецки наха хоара эрсий пачхьалкх Константинополаз даь маснет, цу хьакъехьа царна хезадар шийй хlама талха лохьдената а шийй правительства г1уллакхаш дахьаг1дьаа а мукъе корзаг1ьаьаьна из юха кердалохаш хиннача Милюкова шийй баттах дуйцам. Т1аккха ... царна Россе правительствана керте латтачуьнгара хоо цьона, цу наха: Константинополь турецки город ... йиса еза. Т1аккха из а доарх1: хьа мукъа я, кердача Россегахьара кхы ... т1ехьаг1а тоастаг1ий бац. Константинополь вай хана еза!

Т1аккха цу дезуга ... а морально а к1аьдбенна хиннача, сейнах а т1ехь боечара к1алхарбовла г1ерташ т1ехьашка б1елача хаац шокхьа тоаьш 1е кхувсаш хиннача турецки нахьа детаьш урзоот, юха а тоаьш кара ... исторически г1уллакх дар а хlилла йолаш, дахьа, вечох хьаж ца йиаг1аш, къахетам боацш, эхь доацаш йола европейски дипломати хинна ьяиначча дирача фантазха хьайхашка хlоттаяр дукьа: ... пейски державай жандармере б1ехача оххашта к1ал еинай къаьнара Турци, цхьабакъда. хьаханнай кердах шийй т1ехьаде доа д1аь аьна хьапа революционни Турци: тхоай вахарнь дахарга тхо, тхоаьта вей дола моллаг1а доаз детраз а хетам ... шала. Озабезам беш волцача нердача, революцианаш Турце, историка, шеко йоацаш, боагг1аш бола мах бергба турецки наьха психологена чул б1арчача далкьа дахарен даларен хьакъехьа лай эхуттача хана. Цун вахара эгтара ухкаарг1а йола минуташ т1аоттача хана хиннача кувцам. Цу мехка мукъе вертера а эгтара доарх1ашег1а йола а мостиг д1алоацарга вай сийлахь-воккхаг1ча баьча турецки депапачча г1уллакхах хьахиннача, т1аккха цу наха кхоачамберган Сийлахьча собране официальне долам барах, кхыча тайпара ерхь ма уйла.

Октябрьски революци хинначул т1ехьаг1а фу хилар Персе? Революци хилалехьа пачхаьа Россенех Англенех юкъе йийкъа ма арий из. Цун къилбаседенгахьара дакъа Россе ... т1алаттеш ... х1аьта къилбехьардар — Англе ... Новкъоста Ленина даьча кхайкаралаг1а эрсий б1у арабаьхар персидски территоре т1ара. Цо 1аьчьмотте ч1оаг1а ... персидски нах, цхьабаккъда, туччахьа хьакхайкале болабелар уж Персе къилбехьара декъа д1а ца хепаш Англи латтерах шоаш ч1оаг1а эс1етбаха хилар. Юхера а, персидски халкъагара дьахоэча хабарий низ ... д1а ца а мета Англи д1аххар. Цу тайпнара шийй хьаштдар ... шийй мукъаг1а йитаа Перси.

Цун хам бериф персидски дипломате? Бандар. Советни Азербайджана республики территоре т1а шефи лийрх1ар кхоачаш ма хулаш бисена, тоеспи г1уллакхий хьакъехьа йолаеинача переговоранка аьхача купецний цхьан группа хьалхташ деранар хуъа пе найпа лепдарь г1уллакхаш ма дарра аьлча, б1арччен йиш мукъаг1авец Перси ма хинна, селхан ше кара х1ама доацуш хинна ... йинъелча санна дар. Персидски маьхьа сакхуе, новкъоста Ленина Малхбоален халкъашка даьча кхайкаралло эгтара хьалха шоай мехкарча хьалха шийй воздействи аьлтах. Уж хlанз укх саьбата йист яр хулаш, хьажаоте ... белла баг1а, цхьабакъда, цхьа ха йоаг1арчьа цу наха г1уччахьа б1убенна хьакхайкаледалаш: Хьа эскаргашка хьайхача новкъа долх тхо, адамаш сийлахь-воккха баьчча!

Кхы а массехк доп арга Афганистанах.

Йоккхача шин держава, пачхьа Россен Англен, политика Афганистанапарча г1уллакхашка Персеца хиннар ... яр. Цун башкало малаг1а яр аьнча, из яр, ерригa Афганистан Англе протектората г1а а йолаш Персе территоре т1а санна парг1ата шийй г1уллакхаш чакхдаха Россе ... хинна ца хилар. Афгански эмира, новкъоста Ленина кхайкарал даьйта а хайча, эгтара хьалхаг1а кхакхайкадир шийй эгтара хьалхара новел цу хана эрсий инарадашка г1алла Англе т1ом беш хиннача Советски мехка ... ца хилар.

Малаг1а маlан долаш яр эмира цу тайпара уйла? Цун маlан дар цу минуте дела афгански правительство, вай оаг1ув Афганистанагахьа хилараз бокъонца дег тайна а йолаш, Англена кхыча моттала къамьал де йоаллуш хилар. Юхера а, ц1еча Москве кхаьчача афгански посолo, новкъост Ленинца къамаьл даьчул т1ехьаг1а, шийй правительства сакхуйт. Малхбоален халкъашка даьча кхайкарал т1ара Советски правительствана керте латтачун долаш дакьа ца хиларах а Афганистан Англе колониальни политикана к1алхарьдаккхара дола хlама де Ленин ... хиларах а.

Цо афгански правительствана ... ду, афгански деша г1уллакха а вай кхайкарапа юкъа а юкъаш, наха юкъе англий ски политикана духьала пропаганда е. Из пропаганда мел бoкхача лоархlаме хилвай укхдах гуш дар: Афгански посол Афганистанерча цхьан воккхача моллаца вера Москве. Сона къамаьл деш волча хана цу молла ч1оаг1а дийхар согара шийна Владимир Ильич Ленин б1аргавойтийта. Аз хьаттар, белгтала аьлча, фу хьашт да лаш вар хьо аьнна. Цо жоп делар: «Цун дехаде, тоlабаь боахкараштарча цу г1уллакхашка къаьгта белгалдоаккхил из хlандарча политикаштех деррига духел баьччаштех юкъе. Шоайх доарх1 аз цунах».

Цу тайпара т1атеха хlама доацаш аз йиш йолаш да: Турце, Персе, Афганистана Европа колониальни политика дача к1ордадаьча доалах шоаш мукъаьлхара т1уллакха lалаьчате бокхха исторически г1а баьккхаб дукьхьа Ленин керте лаьтта эрсий революци бахьан долаш. Т1аккха парох хlара шолкара къахьегта адамаш мукъа дахадий шоай угнетателий политиках?

Из да юхебисача Ленина ученикана терпалде дезаш дола хаттар. Вай жоп ду цу хаттара: дахьадаш, хlана аьлча дукха эгтара сийлахь-воккхаг1а волча цу саг дага дийал хlама а цу ... ца йовзадаь.

Из до дезараш вай, коммунисташ да, нагахьа санна вай сийлахь воккхача хьехархочун кер чу селдара мехьарьлна йоагаш хиннача а дуйн т1а эгтара сийлахь-доккха г1а хlама дара — деррига адамаш, ц1ендаь доалах мукъадахара из хьалхатийттача а ц1ерадара цхьа дакъалг мукъаг1а вайх доалле.

Нариман НАРИМАНОВ.
(АПН).

ГОРОДА ЭЛЕКТРОТРАНСПОРТА ТАХАНЕИ КХОАНЕИ

Шерагара хьалха ... толлуш хатт Нохч-Г1алг1айчен столица — г. Грозный. Хьалхаг1а горонан архаза лаьса лаьдача моттигашка хьадъьий дукхаза в1ашт1арда ц1енфи ... лой поселкаш.

Йоккхача городе балхча наха хинна ... пассажирски транспорт. Вай городе ... г1уллакх ... автобусаш, такси, трамвайн я.

Грозне эгтара хьалхара трамвай йолаелар 1932 шера 7 ноябре. Цу хана городе ... трамвайн никъ ткъо километр чаьз бацар. Х1аьта къонача предприяте ерригa а ткъаьх трамвайни вагон мара а яцар. Х1ара цу массаза доал дег1абоаг1ар трамвайни бахам а наькъий д1оахал а. Масала, 1941 шера трамвайн никъ 28 километрга кхочеш баьдбелар, вагонаш 36-ега кхоачаш яр.

1941—1945 шерашка трамвайна городе балхча наха цу г1уллакх хилдаллал дьаг1е1ар. Из дуьвадлен дар ремонт е наьх запасной оатхалаш, доакъош, кхы йола материалаш ца хилавне. Хlана аьлча цу хана деррига еенна хьаштанна ч1алерадаьлхар халкъа йоахама деррига доакъош. Масала, т1ом болийбаладоьлхьа хьалхарча 1940 шера 28 миллион пассажир д1аьдьа вига в1ашт1ехьдаьннадале, т1ом чакхбьачча шера — 8 миллион пассажир мара д1аьчча вига тардалацар.

Т1ом йистебаьлча юхаметтаоттабе белабир трамвайни бахам. Районни городскойи парткомаш, советски бахама органаш хьалхе а ледаеш, заводий, предприятей коллективашна докха новкъостал дир городской электротранспорт юхаметтаоттаде. Масала, Заводской района къахьегашхоша, новкъостал дир трамвайнкашта «Двухэтажка» яхача остановкера дена нефтемаслозаводе кхачаьлла бола трамвайни никъ юхаметтаоттабеш. Ленински районерча «Красный молот» гаражни оборудовани завод коллектива — консервни заводе бола никъ тоабеча. Октябрьски района предприятеша — наьнъаш тоеча я, х1аьта машиностроительхоша трамвая вагонашна ремонт еш, уж юхаметтаоттаеча.

Доацача хана дикка дег1аьдера городской трамвая балхча наха ду г1уллакх а цуй бодлай а. Масала, 1946 шера 16 километр дола бохаш доаибенна хинна городе трамвайни никъ 1950 шера 34,7 километрга кхаьчар. Х1аьта шерах 14 километр никъ ши т1а дохаш бар. Трамвая наха цу г1уллакх мал лакхденнад из кхоачаш ... укх цифрашка хьахача, т1ом чакхбьайначча б1арччача шера города трамвайна ерригача вагонаш баь никъ 785 эзар километр яра хиннабеш цул т1ехьаг1а никъ шу даьача йиь ... миллион никъ б1аь эзари километр никъ бар кар.

Цу хаьарчучча ... хlанз городе чухча транспортана 1аьхьа мел бахача пассажира 60 процента хlадал барийг трамвайнаш бут. Дукхьала цхьан дийнахьа 200 эзар гаьтта пассажир д1а-хьа вуг трамвайнаш, х1аьта шера — 60 миллионал т1ех. Баккъа, городе бахача наха цунах кхоачам бац.

Г1уйрийна нах бахча бахача хана а сайрийна уж чубоаг1аш а автобусаш трамвайни т1ашк аьнна хьалийхка хул. Къаьстта халача хьала т1а бе цу хана автобусашка мара дела йиш йоаца нах. Нкъа 'хиле, автобусашца трамвайни динега кхачачаца бахаа а цул т1ехьаг1а трамвайна т1ахейна бехаш а хул шерех дукхаг1барам. Уж ба укх гаргарча шерашка керда хьаттьаьча нах бахача массивашкара — цхьоллаг1ча микрорайонера, Калинина ц1ераг1ча поселкера, аэропорта гонахьарча моттиггашкара нах.

Городе бахараша транспортана ду г1уллакх теадаран электротранспорт д1ахо дег1айоаларен дешах КПСС Нохч-Г1алг1ай обкомой республика Министрий Советон ... кхоачаш т ем, дукха балхаш даьл укх шера трамвая наха г1уллакх дара горошаш шерх... Масала, трамвая цхьан саг1оидцьа мара аха ца еаш, наькъа ... ... заводе кхачча ... заводера прузе кхачча (Заводской район). Минуткера Черноречье а 30 участке а кхачча ца долча наькъашк. Заводской района прудеот Кирова ц1ерг1ча поселке кхачча наькъа ... ц1ераг1ола га дилла лерх1.

Химкомбината дукхаг1бола белхлой Черноречье ахача поселке бах. Балча ахаран балхара ц1абахарвеа ... балаш бац уж. Цудукхьа Черноречьера хьабол1баь химкомбината улаун г1олла т1ех а балийта, Заводский района кирпични еча завода гаьнна йоаццаш машинаьнъа к1ал г1олла вел путепровода седьа а баьккха вокх трамвайни наькъах хьатаха лерх1 трамвайни никъ. Цо аьттув хулийтаргба Черноречье меттел Заводской, Ленински, Старопромысловски районашка бахча хинний «минутке» г1олла сiаьн го баха а ца безаш, балха ахен д1а ахен.

Консервни завода гаьна доацаш Шолжах т1ий туллаш латт, Калинина ц1ераг1ча поселке бола трамвайни никъ т1охийтарбалаш, х1аьта 1972—1973 шерашка Грозненски аэропорта Грознефтяная яхача кхаччалца трамвайни никъ а бултарга. Цитта вокх наькъах д1а а кхетарга из. Ленина дьача, хlана города б6ача 65 километр трамвайни наьнъа 30 километр никъ кхы т1а а кхетаргба.

Городе электротранспорта кхехьаш трамвай хинна 1ентьаш. Троллейбусех пайда эцаргба грозненцаша. Цхьоллаг1ча микрорайоне хьалье лаьрх1ал троллейбуси депо. Микрорайонера машиннаькъа вокзале кхачча хургьа троллейбусин дииз хьалхара арг1а. Бутырина улица кхоачаллучара Шолжаг1а тиллача т1ий эргадьккха тоадерга, троллейбусаш хийдца т1ехьжоргболаш. Шолжаг1а арг1а Ленина улица хьалйолуччара яьнна Министрий Совета уллуорча т1ехь Шолжах т1ех а аьнит Грознефтяная яхача станцена юкхера лакхехьа хьал а хьайла нефтемаслозаводе кхоачаргья. Цу хана Ленина улицаг1а трамвай хургьяц. Цо ухаргья Шерипова ц1ераг1ча улица т1а г1олла. Уж деррига балхаш даь йаьнна хургда 1975 шу хьат1аккхачалехьа, уж даь балорча транспорта г1уллакх дикка парг1ато хургьа грозненкашта.

А. ШИЛОВ,
Грозненски трамвайни управление коьртера инженер.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОММУНИСТИЙ ХЬИНАР АЙДЕШ

Укх денношка лоархlаме болх чакхбоах КПСС Октябрьски райкомой юххьанцарча партийни организацешеи коммунистий хьалхехара партийни организацей денал айдара.

Ч1оаг1а къахьег райкоме юххьанцарча партийни организацей секретарий состава тикал лакхъеа. Цар болх нийса в1ашт1ехьабаккхарга хьежа хул производстве доаз толамаш а. Т1ара районе ерригача юххьанцарча партийни организацей секретарашта юкъе 95 процент лакхера йистеенхача лакхера образовани йолаш ба.

Коммунистий денал айдара лоархlаме болх чакхбоаккх Грозненски локомотивни депо парткомо (секретарь нов. Ракитский). Районе эгтара йоккхаг1ьярех я депо партийни организаци: шиъ юххьанцара цехови партийни организаци йиь партийни группех юкъейоаг1а цунна.

Парткомо шийй балха керттерарех лерх1 коммунисташа партийни поручениеш партийни вахара ленински нормаш кхоачашъяра дешаш. Коммунистий денал айдеча дукхаг1а партийни поручение пайда ац парткомей цехови партийни организацешен. Коммунистий кийчони балха опытаги хьежжа гед поручениеш.

Бюро заседанешка, цехови партийни собранешка, партгрупашка коммунистана отчеташ яра практикаех пайда ац. Масала, укх шера б1аь совг1а коммунисто отчет вий. Фу кувп пар шоай отчеташка? Производственни г1уллакхех, политически технически дешарах, партийни поручениеш кхоачашъярах вишта д1ахо. Коллектива, ерригача партийни организаце г1уллакхех бола коммунистий бехктокхам айду из бахьан долаш.

Цеха мастера коммуниста Усикова политинформатора болх т1абилла бар цехови партийни организацие. Цхьабакъда, тесса делабора по из. Партбюро членашкун отчетага ладийг1ар. Цул т1ехьаг1а шийй болх айбир политинформатора. Иштта шоай общественни болх дикаг1а бе белабенаб отчеташ тийна коммунисташ Пейсах, Киченко, кхыбараш.

Дами т1аьхьадя лоаттабу парткомо ше т1айийа решенеш коммунистана кхоачашъяра деша. цу хьакъехьа т1ара партийни собране хоам я бу.

Коммунистий денал айдеча къаьстта бокххача лоархlаме я партийни собранеш. Коммуниста хьинаре лакъа лоацаш чакхьевл уж укхаза. Из в1ашт1ехьдоал собране дувпа уттаду дешаш кийчдеча дукха коммунисташи кандидаташи юкъеоарах.

Дика в1ашт1ехьъаькхаь депо социалистически яхь, коммунистически къахьегама балаш. Коммунистически къахьегама ударник яха ц1и 352 болхлочо лелаю, цу даькъе 115 коммунист а волаш. Коммунистически къахьегама коллектив яха ц1и яккхара къовсам лоаттабу депо болхлоша.

Дукхаг1а бола коммунисташ производстве хьалхарча муг1арашка болаш, къахьегаме а бите а хьокхам т1елаш, коллектива юкъе организаторски а идейно-кхетамми а болх чакхбоахаш хьабоаг1а. Уж ба машинисташ нов. Олейник, КПСС обкома пленума член нов. Котов, нов. Айрапетов, слесараш Пейсах, Шагаев иштта дукха кхыбараш.

Депо партийни комитето дика терко ю производства дикаг1а болча белхлоех партийни организаце муг1араш шерзара. Масала, укх шера парте членалла хьахийнача 29 сагах 28 саг муг1арера болхло ва. Цу масало белгалду партийни организаце лоархlам коллектива юкъе лакхбениалга.

Парткома карагlдьннача дикача г1уллакхех цаl да партийни группай денал айдалар. Цар балха заим кулгаладу парткома производственни дешаш къоастадеча, пар лоархlам лакхбу.

Дикаг1ьярех я нов. Стрижак керте латта механически цеха партийни группа. Производственни вахара деррига дешашка г1уллакх долаш, къахьегама дисциплина ч1оаг1ъеча, социалистически яхь йоахаеча инициатор йолаш хьайоаг1а из группа.

Иштта дика в1ашт1ехьбоах партийно-организаторски хьетаиен болх вагонни депо, СевКавНИИ, иштта кхыча предприятей партийни организацешка. Цхьабакъда, района кхыча предприятешка из болх эсала дел.

№ 4 йолча наькх йоттача завода № 131 йолча г1ишлой - монтажни поезда, консервно - кондитерски комбината, иштта кхыча предприятей партийни организацешка лелача болане бу коллективашка юкъера кхетама, организационно-партийни болх. Агитационно-массови болх а эсала в1ашт1ехьбаьккхаб укхаза. Цудукхьа доха я производственни дисциплина, кхоачашъяц пачхьалкхен планаш, нарушителашта юкъе коммунисташ болаш а моттигаш нийсалу. Коммунистий хьинар айдара болх ку партийни организацешка даlаг1ча хьала т1а ба хьажа а эжка из доли дукха ха йоаццаш райкома пленуме дийцар эха. Цига бах соцаш вахаре чакхбаккхара т1ахьожаш лоаттабу райкомо. Х1аьта белгалде доаг1а ч1авале цу хьакъехьа дукха карагlдьннилга а.

Йоккхийн лоархlамен за района В. И. Ленин вань 100 шу дизара сийна т1айийна социалистически декхараш. Ах шера итогаш во яц. Х1аьта уж кхоачашде йиллача ханага хьежача lалаьчате дукха дисад яр дезаш. Йенна лош хаппахьен дизаш кхоачашдара хlара юххьанцарча партийни организаце денал айдар, — КПСС Устава кхоачашдечара хlара коммуниста бехктокхам лакхбар, деррига идеологически болх ч1оаг1бар д1адех тхогара. Из кхета а деш деррига теркам т1абахийтаб райкомо т1айийна декхараш кхоачашдара къахьегамхой сарцаг1боахача.

М. КОСТИН,
КПСС Октябрьски райкома организационно - партийни балха отдела заведующи.

«Красный молот» завода болат хоашадеча № 14 йолча цеха болхлоша ч1оаг1а лоархlаш сийлен ва сталевара подручи В. М. Шульга. Завода къахьегама ветеран лоархlаш ва из. 25 шу совг1а ха я цо цига болх бу. Сменни нормаш 140 процент а кхы т1ех а кхоачашъю цо. Цеха болхлоита юкъе хьалхарчарех сийна нов. Шульгана коммунистически къахьегама ударник яха сийлен ц1и. Дукхаьа тийнай цуна Сийлен граматашя ахчин совг1аташи.

СУРТА Т1А: сталевара подручи В. Шульга.

М. Пашкова сурт.

МАССАНЕ ЦУН СИЙ ДУ

Х1ара 1уйрийна, эртара нах кхоачаш г1ойттаделха, шийй болхлой спецовка т1а а юхаш вахтови автобус йолчахьа вода хул Долов Ма1ийс. Цул т1ехьаг1а цхьа да сахьат дьалехьа ше болх беча № 820 йолча группови установке д1акхоач из. Массехк шу да цо чидаг1из производственни доархlаш «Малгобекнефть» НПУ Ленина орден делаеча цхьоллаг1ча промысле болх бу.

Цига балха валехьа сонхе механизаторалла болх беш хилар Ма1ийс. Цига а массаза из къоаставша хьокхам т1елаш къахьегаш вар из. Цхьабакъда, цига болх беча хала цунна ч1оаг1а безабелар мехкдаьтта доахача оператора болх. Цул т1ехьаг1а промысле балха ваха дагахlар цо. Дукха ха ялалехьа дийрхlар кхоачашдар. Из хьажаву йоккхе опыт йола оператор В. Ф. Чуприков керте латтача бригаде. Безаш т1айийца кердача балха вена новкъост бaрт тайпача мехкдаьттахой коллективо. Кхетоаста бокххаг1болча мехкдаьтта доахача операторашца хьаавнялш, шийна ца хоэр дарга д1а хоаттеш къахьега вахар из. Цхьа хьаьлкхар шоаг1а хьала дезаш хиланае Ма1ийсага.

Иштта къахьегача нов. Йовзоа дукха ха ялаьхьа д1аелар экзаменаш. Цул т1ехьаг1а сага новкъостал оа эшаш мехкдаьтта хьагуча а деш, нох гла д1акъаста еча установке йолх бе волавелар из. Хьалхарча юхьигах дукха хаьонаш нийслора, цхьабакъда хала хилараx баьхах б1укъежабеш воацача къонача болхлочо толамца эшайора уж.

Ше цига балха веча денз цхьаккха хьовзам хилийтабац цо балха т1а шийй бехках. Цун керттера бахьан да цо шийй участкана дика доаллеш хилар. 1уйрийна балха хьа ма венгехьа чакхволаш хьеж из ерригача оборудованега, приборашка. Хьаьстта теркам т1абахийта хьеж из мехкдаьтта к1еж ектача сиважинай давленега. Нагахь санна з1амига телха а режим телха хуле сиха задвижкашца регулировка ю цо хьадоаг1ача доалора.

Хьинар кхе ца деш къахьегача оператора доача къахьегама толамаш ца дувш латтавза кхаг1ан хоша. Смена суллаге хьежаву из. Цо хlалезар дукхаг1а хилар кхетадора нов. Долова. Шийна т1алатта бехктокхам бовзачча мехкдаьттахочо сиха д1адовккх смена балха т1а нийсденгвз кхоачамбоацар.

Карагlдьнначех кхоачамбаь lеш вац Ма1ийс. Массаш а шийй болх к1оаргаг1а бовза г1ерташ, кердачуьнга т1аккхуьш ва из. Дукха деш цо технически литература, сайрийнарча болхлой школе деша вахав. Ше балха хьаеча резервни уллаш практически кийчъеш дукха. Балхаш ду цо. Иштта уж балхаш кхоачашде 1онабу цо шийй новкъостий а.

Хьалха д1авиххьа хана цу установке хинна саг хlанз нига вахха нийсвелча ч1оаг1а дег г1оаллоал цун. Ше нига балха хьожавича деш нов. Долова дукха хувпаниш даьх установке. Гебаьккха гонахьа дег1а эзаш, гьанаш а. Спецбарзакъаш ч1а дукха керда покрашени хьаллаьй. Уж деррига балхаш чакхоачча хана а ше коммунист хилара хьежжа массаза хьалха латташ хиннав Йолов Ма1ийс.

Цхьа хьачуухча мехкдаьтта сецаде аьлар установка. Цун балхьан сиха дехар ца. Колонна чухахьарча оаг1онашта дукха тух г1алака хилла из. Из кхоачамбоацар сиха д1адаккхара оагг1аьаькхар ца кийчбелехуиш. Оаг1оета г1алака тух ч1оаг1ден на хилар балхьан дахар дукха хаонаш нийсьелар из д1адаккхам. Цхьабакъда, хьенар хьо ца дешшие дийнахь къахьегача мехкдаьттахоша эпайио духхьал нийсьенна халонаш. Цул т1ехьаг1а дукхах дикаг1а болх бе ьлар установка.

Хьалхаг1е а кийча ю цо т1айоаг1ача хана ше кхоачашде дезача балхашта. Хlанз г1уйрийнаш 1ана заналах болх бергболаш установка кийчъеш ва из. Х1анзалехьа хьежа кийчъяьй запорни арматура, ч1оаг1ъяй ерригa улаш. Лаьттан т1ерча коммуникацешта басараш хьехаш да.

Промысле дикаг1аболча рационализаторех лоархlаш а ва из. Цхьа шу д1алатт1ийтаз цо пачхьалкхенна эзараш сомаш пайда беш йола дукха рационализаторски предложенеш производствана юкъе ца хьош. Общественни балха т1а а хьинаре дакъа лоац цо. Промыслерча халкъа контрольни группана керте латташ ва из. Уж декхараш а цо дикка кхоачашду. Промысла коммунисташа массехказа хержав Ма1ийс бюро членалла.

Промысле балха веча денз цо лаьхача къахьегама толамий лакха мах баьб. Цунна еннай коммунистически къахьегама ударник яха сийлен ц1и, иштта дукха совг1аташ тийнад. Х1аьта цун ц1и мехкдаьтта промыслови Сийлен книжка т1а д1аяздай.

В. ТАГУРОВ.

«СЕРДАЛО»
2-г1а оаг1., 5 июль, 1969 шу.

ДУГА ДУКХАГІА КХЕДЕ ДЕЗА

ХІанзалца вай республикехь кертерча дакъе Гудермесскин Шелковскойн районашка дуки хиннад дуга. 1970 шу хьаГІакхоачаш кийсача севооборетех дІадувча дуга 15 эзар гектар хургья цу районий боахамашка.

Укх тІехьарча хана гучадьи вад Сунженскин Алханчуртскин долинашка дуга кхеде аьттув хилар. Цхьабакъда укхаза кхьча тайпара кхеш ца культура. Укхаза дуга дийнача хкай тІа даим хий доаттадеш из кхеде йиш йолаш бац, хІана аьлча цар лаьттана сиха чудуъ хий. Цул совгІа хий деххара бІиха аьттув болаш а дац цигара лаьтташ, цудуъьа укхаза юкъ-юкъе хий а дуллаш кхее лаьрхІар из маькхара культура.

Эггара хьалха 1950 шера бедабеннаб вай республике цу тайпара дуга кхеде. Юххьанца кийсъеннача халонех чІоагІагІа ІатІъаш хиннад оасар дар.

ХІара дуга дІадийнача гектара кулгашца оасар деш юкъера лаьрхІача 50 сага ди доале ма хиннад.

Иштта оасало 1952—1954 шерашка иштта хуй хьаьа дуга дийра Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе. Вегетацеоний хана 3—8 хий деххар цар дуга дийнача. Чуацам бала хьувкъаш 28 центнерагара 43 центнерага дІакхоачаш эргти хулар. Из тоалш кархІа безар. Цхьабакъда кхедеча дугага дІадоар Іаламаьа лаьха дар. Дух хьал гектар долча кхай тІара оасар дІадаккхалехь 60 дента дІакхоачаш ха йоае сайш хулар.

1964 шера дена Грозненски опытно-мелиоративни станце бохлой дуга кхедеча боахаший специалисташиз цхьана химически хьисане эне йолча баьхам на къаьсам доаттабара ахьа дахх болабелар. Оасар дика дІадоаккхар СТАМ-Ф-34 яхача препарато. ХІара гектара 5—7,5 килограмм йолаш укх молхаш техача гектара чІоагІа лаьтІехар дуга мара оасар. Цу хана дена хІанзеше бозваш дуга дІаде баьхар кхача районашка а.

Химически оасар дуга дІадийначул тІехьагІа 18—20 ди маьсала доал де деза. Пайдане хул цу тайпара ду оасар 20—28 градусага кхоачаш йоахал латтача хана деш хилча. Уж молхаш техачул тІехьагІа 7—8 сахьат мара юкъ ца йоллаш догІ деле хайра доаьаш оасар.

ТІаккха хий мича хана дехь йерлача тайпара дуга кхедеш хилча? Аьтташ тІерча метр боача тІоанара тІунал 80 процента дІаккхоачаш дехьелла хий тоха деналга ха деза. Нагахь санна догІан хьисане хий детташ хилча из болх 8—10 де беза, кІаьта тІахецаш хуллаш хилча 5—7 мара дала деза. Хий деххара балхаш совцаду дуга хьача 15 ди хьачакьхана.

Тохкаш баьчул тІехьагІа гучадьиннад иштта дуга кхедеча вай боахамашка Белой СБОМС яхача сортах дола дуга дика хьувкъалга. Гектара тІара чуэца хьувкъал 41 центнерга дІакхоач.

Иштта «Путь к коммунизму» яхача колхозе 1967 шера 10 гектара тІа дІадийнадир цу фуа ноза дуга. Грозненски ОМС технолотех кхедар цар из дуга. Хьахиннар цепваккхаш дар, хьалха кхедаьчул 27 центнер тІех бар цара хьахийна хьувкъам. Хьата укх шера колхоза 60 гектара тІа кхеду цу сортах дола дуга. Цу опыташа хьагойт вай республика хьалашка хІанзига хий яхача сортах дола дуга бахьаш из культура дукхагІа кхее йиш йолга.

В. МАРЧЕНКО,
Грозненски опытно-мелиоративни станце Іилман сотрудник.

КОЛХОЗАШКА КАПИТАЛЬНИ ГІИРСАШ ХЬАЛДЕЛГА ТОАДАРАХ

Хоаш да, укх тІехьарча шерашка колхозашка капитальни гІирсаш хьалдара балхаш чІоагІа тІехьадиса хиннаьта. Объекташ хьалдьа яхара планаш цхьанна шера кхоачашъядар, хІаьта из балхан долаш дукха йоафа хьалдаь ца доалаш дуса гІирсаш. Масала, укх шера 1-гІа январь хьатІакхоачаш вай республика колхозашка хьалдьь ланза йиса объекташ яр: 5570 бежана лаьрхІа 28 коровник, 1060 Іасилга лаьрхІа 10 телятник, 1790 хьакхийна лаьрхІа 9 свинарник, 12.200 устагІанна лаьрхІа 24 жел, 127000 котама лаьрхІа 13 птичник, 6550 тонн алат чухейаргдолаш 6 склад.

Хьалдьь ца йоалаш йиса селлара дукха объекташ йоллашехьа а, дукххаьа колхозаша 1969 шера планашка яхь а дуккха объекташ хьалъелга оттадаьд, халкъа боахама планаца ца а дуваш, хІаьта из балхан долаш дукха объекташ Іалаш ца ен юс е материалашца а, е ахчан ресурсашца а.

1969 шера колхозашка капитальни гІирсаш хьалдара плана тІа оттадаьд 9415 эзар сома маьха 259 объект хьалъелга, хІаьта укх шера 1-ча апреле кхаччалца вІашттІехьъяьякха планови документаци 8.361 эзар сома маьха 213 объект хьалъе аьна мара яц. Цу ахчах а госбанка кредита чоеях хьехец 45 процент е 3784 эзар сом, хІаьта 55 процент миашкара вІадахейта дезаш я колхозаш. Уж укх шера 1-ча апреле кхачалехьа титульни списокашта юкъеяха объекташ я, царех совгІа колхозаша иштта шоай чотах Іалашъе езаш йола 1051 эзар сома маьха 46 объект яхь а я документаци оттаяза.

Хиттар доагІа: капитальни гІирсаш хьалдара планагІа лаьрхІа еррига объекташ материальни ахчани ресурсашца Іалашъе могаргдий колхозашта?

Нагахьа санна укх шера хьалхарча квартале колхозашка капитальни гІирсаш хьалдара плац 10,2 процент мара кхоачашъаь ца хилар теркалдича, дег доахийла кІезига я шоай капитальни гІирсаш хьалдара планех уж лоархІаергхиларга.

Колхозашка капитальни гІирсаш хьалдара даькъера шІекхиштарь кхоачалбоацар да керда хьалье лерхІача объектий хьакъехьа дагабовлаш ца хилар.

Масала, дагабаьнна ца хилар бахьан долаш укх шера 15 апреле кхаччалца подряда договораш оттадаьдац колхозашка дергдолча гІишлой-монтажни балхашта:

— мелиорацеи хин боахамей министерстве гІолла 223 эзар сома. Водопроводаш яхка колхозашца договораш дац подрядчико морта боахама министерства хьаца хьожавар бахьан долаш турбаш ца хиларах.

— «Чечингтаастрой» тресто газ чуйилла колхозашца договораш дац лакхача довленех йола газопровед вІашагІйоалара балхаш де РСФСР коммунальни боахама Министерства цунца нукьа ца баларах, хІаьта уж балхаш де дезаш йолча СССР газови промышленноста Министерства «Газстрой» уж де йиш яц колхозашка подрядни балхаш дара планаш дага ца боалаш оттаьь хиларах.

Иштта да дага ца боалаш гІуллакхаш леладарах хур, хІаьта ха дІа ма йоаий, планаш кхоачаш мича ю. Цудудьа чІоагІа доархІоме ха, «Капитальни гІирсаш хьалдара планаш уттаелга эргдаьккха тоадарех гІишлошъяра производствала экономически стимулирование чІоагІъарех хадкъаьхьа» КПСС ЦК-ен СССР Министрий Советой баьча сопам тІа капитальни гІирсаш хьалдара дош хьалъеш латта объекташ оборудованеца, гІишлой материалашца, механизмашца, балха низаца, ахчанца Іалашъяр дукха халкъа боахама планаца ювзалга.

Цу сопамо СССР Госплан, СССР Госбанк, СССР Министерствашкни ведомствашн, союзни республикий Министрий Советаш дехкарийла яьй планий проекташ оттаеча хана 1971 шера дена дІа еррига хІайоххиттаргйолча капитальни вложеней юкъара боарам финансирование дукхьала деррига хьахьсташ теркал е деш белгалдоахилга.

Капитальни вложенеех пайда дикагІа эцара хьалъеш латта объекташ сихагІа йистелхара дукха КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советой СССР Госплана, СССР министерствашеи ведомствашеи, союзни республикий Министрий Советашта тІадиллад хьалдаь ца доалаш кусача гІирсий объем укх гаргарча 3—4 шера нормативашка оттадаьча боарамашта дІа-уІакхоачалар дукха халкъа боахама планий проекташ тІа йистедалаза лисача гІирсий объемах йоза показатель белгалъелга.

Дог тийша хургда вай, капитальни гІирсаш хьалдара гІуллакх тоадаре партеи правительствои керда йоаххо яро дезаш уралеттадаь болча мета гІишлошъярашна дещ лесараш кхоачашдаре шоай ниваш сарпагІдеххаргхиларах, капитальни гІирсаш хьалдаред еррига объекташ хьалъьь хьаред план кхоачашъелга Іалашдергхиларах.

А. БУХТИЯРОВ,
экономист.

К. А. Тимирязева цІерагІча Московски юрта боахама Академе жи леладара кафедра бохлой группа воккхагІча Іилман болхлочо В. П. Родина кулгал а деш Калинински областерча Удомельски района «Рассвет» яхача колхоза жа фу тоадара тІехьа къахьега [illegible] 1968 шерага [illegible] цу колхозе [illegible] моттигерча фух доли жа мара дацар. Шозза а кхозза а лергача хІара устагІанна тІера цкъазза хьадар юкъера лаьрхІача 1,2 килограмм морса тха мара дацар. Тимирязевски юрта боахамо Академе Іилмахошеи колхоза хьайбаш лелалерашеи моттигерен кІаьда тха долеи жа вІашагІ а деттадийташ хьадаьд ах исхали тха долча жа керда фу. ТІехдикача трикотажни изделешта комвольни липаштеи дола тха ду цу жено. ХІанз колхозе ах исхали ду тха дола 750 устагІа ба. 1968 шера хІара устагІанна тІера даьккха тха 5,5 килограмм хилар.

СУРТА ТІА: «Рассвет» яхача колхоза ферме. Аьрдехьара аьттехьа жа леладер Социалистически Къахьегама Турпал В. Н. Громова, Тимирязевски юрта боахама Академе воккхагІвола Іилман болхло В. П. Родин, колхоза правлене председатель А. Н. Иванов ах исхали ду тха долча устагІанга хьожаш ба.

Н. Кулешова сурт.
ТАСС фотохроника.

БУРУВ СИХХА КІОАРГЛУШ ЛАТТ

Старогрозненски бурудеттача контора коммунист И. В. Гусев керте латтача бригада доаха къахьегама тапамаш дина да. Хаин Кертерча № 49 йолча скважинена укх шера цар тха буру 4339 метр я. Из хул планех лаьрхІачул дукха дукхагІа. Укх скважина бурудеттаршо Іечу йоаттар 11 дюймани цаьрел, цул тІехьагІа цементаца из чІоагІйир. Из болх цхьанкхьа хьалхьа бавзша чанхбаьхкар буру деттарий бригада.

Колонна Іечуякийтачул тІехьагІа хьанхара метраш йоаллаш буру тахар Грозненски горсовета депутата А. Дехшуйаева кулгалдеча сийна. Массехи сахьат даланехьа дерхІ метр кІоаргдалар буру. ШеллагІча ах шера хІара сменагІа нормаш тІехъяьчашъеш къахьег бурудетта мастер И. Басиаков керте латтача бригада я. Иштта болх беча бурудеттаршца хоал хьаха йистенникь дерхІ скважина. Шоай къахьегама тоаламаш цар хетаду В. И. Ленина юбилейна.

А. ТИЩЕНКО.

БРИГАДИР-ДЕПУТАТ

Наха фу эш хар, хержархой кокаваш хьоачаидар, производстве а общественни вахаре а дизза дакъа лацар — из ха Шалински района «Аргунский» совхоза комсомольско-кагирхой бригада кулгалхочо, райсовета депутата Чамаев Сум-Іумара депутата декхараш юкъе керттера лоархІар.

Из гуш да цун гІуллакхашка, нахацарча цун уйланга цунгара хьакъа бевзачга.

Техника бера хана дена чІоагІа дукха саш хинна Сум-Іумар. Цудухьа ший дег болх баьча колхоза тракторни бригаде прицепщикалла балха вахар из шей къахьегама нийкъ хІаболабеш. Шу далале трактористапециальность карадеза ю.

Юххьанца къаьна трактор лу хІамигаче сага. ЦІенача тракторш тІа багІача хьаначах механизаторел тІехь ца вусаш болх бу Сум-Іумара.

23 шу даьнна зІамига сага шера 1967 шера НохчГІалгІайче цІенагІаш. Цу хана дена производстве хьалха латташ, хьокхаме къахьегаш хьавоагІа «Аргунский» совхоза механизатой. Эггара хьалха кагирхой звено елар цунга кулгале. Шу чакхдоалаш яьча итогаша хьехьекхар цуы звено ахье котъяьнналга. ІІхе шера звеновод волаш къахьийгаш цо. Шерагара шерага хьалдера звено доахк тоалаш. ТІаккха Чамаевах бригадир вир.

1965-чеи 1967-чеи шерашка юртахоша моттигерча Советашка хоржамаш долаш шозза а юрта Совета депутаталла хержар Сум-Іумар.

Общественни болх дерттІа, безамца цо лелабарах, укх шера март бетта хиначча хоржамашка районни Совета депутаталла хорж ю къахьегамхоша. ТІаьш толкача, цаькъаш товзеча, культура учреждений болх тоабета дола, ча хІаманца гІулакх долаш хьаьвоагІа халкъа ликал, коммунист Сум-Іумар.

Укх шера вай мехко коммунистически субботника юбилей езьеш дар из. Юртара клуб болх беш йоаца тоъал ха яр. Помещени ремонт е езаш яр. Юртарча комсомольцашца, кагирхошца дагавьлар райсовета депутат Чамаев. Культура «кхувра» вай иштта тесса битара со раьза вац — аьлло цо кагирхошка. Цо раьза дале клуб тоае субботник а даь къахьегарга вай.

Кагирхоша чІоагІа раьза хинна хьаллаьцаь коммунистa предложени. Бокххача безамца къахьегаш беркате болх бир цар цу дийнахь. Баьча балхагІа доагІа эзар сов гарга ахьан еррегоновзаш фонде дахар.

Йоккха коллектив яц коммунист Чамаев керте латтача бригада яр. Уж веррига а шийтта механизатор мара вац. Бакъда, царех хІаранг шоай вовца, доттагІа ловзхІ бригадирах. Цунца дагабувл, цо хьнагчох теш, цун хьехам безза хьаз.

Цу бригаде традици я хиина дІауттад Советски Эскаре гІулакх де водар массане а къахьовахкхилга, эскаре гІулакх деча хана цунца бувзам доаттабелга. Новкъост Чамаев керте латтача бригаде къахьегача нахах кхоъ парте члени шиъ парте членалла кандидати да, пхеъ Ленински комсомола член ва.

Дукхаза мах бола совгІаташ тийнийд депутат Чамаев Сум-Іумар керте латтача бригадала хІара шера дика къахьегама толамаш дахарах. Ленински комсомола юбилей езьеш ВЛКСМ Центральни комитето «Дошо кхаза знаков комсомола НохчГІалгІай обкома вахианза енпаф цу бригадана. Социалистически хьаьа дошкий тоалаш дахарах районни сийлен Доска тІа бригада цІаьрах шоллагІа шу да. Кхаьнка балхашт дехь балга керда дукхь а тІеххоьначни ца еш саг вац бригаде.

Отделене конторе нахана къаьмьт деш ааглаш депутатах Чамаевах лувцаш сона загадера яхь цхьен воккхача сага ол зар сайца хезар. Цкка хьонах иштта хул ённа чаьттача аьлар цо хьинаре къахьегарца, нефзача къамальаца, цІенача детвиа. бІайхачи безамца мара чикхаш дикал. Уж гІулакхаш дизза доаххаш ва коммунист Чамаев.

Юххера со цІавала волча укх тайпара къамаьл дир цо: В. И. Ленин вахь 100 шу дуза ди хьатІакхоачаш тхо дола тхо воагІе тха балхах, тха юртах лувш а язде а дукха дикалар хургда хьона.

Теш со коммунистa чІоагІача дег чура доагІача дешаех. Шеаьнкар кхоачаш ца деш из дІа вахха моттиг вайсъеннаяц.

Г. ВЕДЗИЖЕВ.

Доазол дехьара

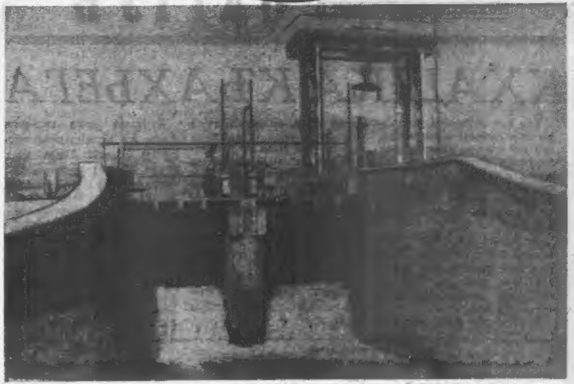

АФГАНИСТАН. Нангархарски провинце Советски Союзе новкъостанца хьалъьй Джелалабадски ирригационни система комплекс.

70 километр дІаьхача канало торо хилийтай эрий даьдача лаьтташнен къоезашнен хий дилла. Укхазара 24 эзар гектар хуле лаьтта шера кхо хьувкъам луш йоркаге хургда.

Сурта тІа: канала плотина затвор.

А. СТУЖИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМИ КАПИТАЛИ

США

ГІишлошъеча болхлой забастовка йоллений Нью-Йорке. Царна юкъе — металлисташ, гІишлошъяра машиний операторащ, кхьча профессеех бола никалаш. Забастовке йоалавало хьалхагІа йІаьха переговораш хиннай гІишлошъяра компаней никалашца. Аьлла лакхделга дувлаш йола пункт кердача коллективни договора юкъеьяло ньхад болхлоша. Болхлоша дІадехаш дола из кийса хІама кхоачашдергдац даний шоай [illegible] предпринимателлаша.

АНГЛИ

Дакъа лоацаш 4 эзар гаргга саг а болаш доерий забастовкаш йоласкнай Англе кертерче йиъ порте — Лондоне, Ливерпуле, Саутгемптоне, Манчестере. Цар дІадех алапеш лакхделгеи къахьегама хьалаш тоаделгеи.

ИТАЛИ

Кхаь ден забастовка йоллайй Бари яхача провинцерча батракаш. Итальянски юртахоша къахьегамхоша дІадих къахьегама керда соглашени елга. Дукхача яхха демонстрацешни митингашни а еш йоллений забастовка.

Къахьегама керда соглашени ерг мохь агарах зе дІайиа районаш дегІайоахарре планаш хоачашъярех хьакъехьа шоаш дІадехараш хьаллоацаш дола забастовкашта юкъе дакъе лаьцар Трапани яхача провинцерча (Сицили яха гІайре) 20 эзар юртбоахама болхлочо.

(ТАСС).

КУБИНСКИ ДУГА ЛЕЛАДЕРИЙ ТОЛАМАШ

ГАВАНА. (ТАСС). 1.500 центнер совгІа дуга тулду Орьенте яхача кубински провинце цхьан кабельера тІара (13,4 гектара тІара). Цу провинце массеза ди хьалхагІа чуэца доладенна дуга советски производства комбайнашца чуэц. Орьенте яхача провинцерча къахьегамхоша дуга кхедеча доккхий толамаш доах кубински селекционераша кхоьча лакха хьувкъам луш йолча кердача ИР-6 яхача гибридех шерра пайда эцаш хьадар бахьан долаш.

ДРВ ПРОТЕСТ

ХАНОЙ, 3 июль. (ТАСС). ДРВ МИД-а [illegible] Демократически Республика суверенитетах кхерамзленнаь тІакхувдара актех кхы дІагаьй ца йоалийташ сецаелга.

ВНА хьакхайкальча заявлене тІа йоах, американски авиаце дийнахьа, «29 июне кхаччалца бе-беча тайпаех йола бомбаш чуйийттай Хуангдаш, демилитаризовани зона къилбаселахьарча дакъа тІа, кІаьта иштта Хуангбини Йеванн яхача провинцерча Къилбаседа Вьетнама массехк пункташ районаш, 25-чеи 27-чеи июне Хуангдана бомбаш чуетташ хиннай Б-52» яха стратегически бомбардировщикаш.

Бомбаш чуеттарех дов дарон дукха нах а бойбаь, доккхий зенаш а дьд.

КАНАЛА ЗОНЕ ВІАШКАДАЬ ДОВ

КАИР, 3 июль. (ТАСС). ШІаькха а цахаддаш йоккхий топаш йийлар селхан делкъел тІехьагІа Суэцки канала тІа 6,5 сахьата.

Египетски тІема винало яьча заявленегІа ОАР-а Герзашцарча низаша шоай йоккхийча топий але тІаберзабир Синайски ах гІайрен тІа гаьнна тІехьашкара израильски бІун хьалхашкахьволча позицешка яхача гІийртача израильски броонетранспортераштa. Египетски артиллере из дов дарах хІалак а яьй, йоха а яьй дукха израильски броонетранспортераш, вІашта вачийтай массехк израильски батарей.

ВІашкеттараш латта йоккхай топаш 22 сахьати 45 минути тьалча мара сецанзар.

КАИР, 3 июль. (ТАСС). Израильски самолетий шин группа тахан юза а ОАР-а фаггарча доалол тІехйоала езиало Сокна яхача моттигера къилбехьенгахьа Суэцки канала районе. ОАР-а Герзашцарча няний командоване вахало баьча хоаматІа, 1уйрийна 11 сахьат даьлча уж египетски истребителаша юкъейерзаваьй. Суэцки канала тІа сатал хиннача довне «Мираж» тайпах йола израильски шиь самолет чуйитай. Еррига египетски самолеташ мьрша юхаккхаьчай шоай базе.

ДИЗЗА ХЬАЛЛОАЦ

ПРАГА, 3 июль. (ТАСС). «Руде право» яхача газета кепатеха арабаьккхаб селхан хиннача Словаке Коммунистически парте ЦК Президиума заседанех бола хоам.

Президиумо бийцар Москве хиннача коммунистически болхлойи партей Совещане итогий хьакъехьеи цу Совещане КПЧ делегаце чакхдаьхача гІуллакхий хьакъехьеи хинна хоам.

Словаке КП ЦК Президиумо хьанхайнадь, Совещане тІаийна документаш ше дизза хьаллоацаш хилар. Цо дерхІ, парте чакхбоахача идейно-кхетами балха тІа цу документашкара хьажале леле езаш хилар, КПЧ-ос чакхйоахача арахьарча политике, къаьстта а пролетарски интернационализма оалийцаний лерда тІа коммунистически болхлойи болама цхьангІо чІоагІъяра, дунен тІарча деррига антиимпериалистически низашца цхьана лелазу гІуллакхаш дІахо дегІаккхаллара тІадерзадаьча цуо аказаша КПЧ цаькъаца дІахха дувоадене йола дакъа сийна лоархІ уж.

Сатем боабеш дола гІуллакхаш

ЛОНДОН, 3 июль. (ТАСС). Малхбузе Германе дола дена классены правительства гучахьа кхайкаь, доахьахарча оаччахьалакхеліита дукхьаларча тІема агрессе лакъ, мехка чухьере хьхьале тоІанра диктатура хьаяргар вутаи дола законаш тІаийду. Цу хьакъехьа цІах английски прогрессивни юриста Девис Притта дукІла ха йоалцаш Англе кепатеха арадаьккхача «Деже баланъ боли агрессорашь» яхача шоай книжка тІа.

Са хетаж белгалдоах Притта. ФРГ административни органашка, герзашцарча низашка, дипломатически байна лакхерча гІуллакхаш тІа тІанджара эзар гарга хьалха хиннз фашисташ хилар. Уж вай белгалдаме йо «Дукхха дІаи дерахи нийіа къаьна Іилаа тІаоаттадерахв».

ФРГ правительство, белгалдоахк Притта, еррига Германена хьахкара ше кІаоттй гІорт, из дІадех Малхбузен Германена ядерни герзаша еллйчъелга, хІаьта Малхбузен Германе шийна терра хоеш хІахехьлга дукхьача хьале дунен халкъашта юкъейра кхохкам чІоагІбалар бохьан доаш да.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ПОЛЬША

Итт шу даьд Освенцимерча химически комбинато синтетически каучук арахеца йоаллача дена.

Цу хана дена мехка 340 эзар тонн гаргга маькерча бедала синай Освенцимски химически комбинато. ХІаьта шера цо арахеца из бедда алсамъьхьнай 5 эзар тоннагара 40 эзар совгІача тоннага кхоачаш.

Каучук мехка чухь арахеца йоаллерах доазал дехьара кІезигагІа йИе эза из.

Технологена модернизаци яро, производственни оборудованеи технически дикача хьал тІа доаттаяро, керда хьахийцача капиталовложенеша торо хулийтаргья арахецаш йола каучук укх гаргарча шерашка 110 эзар тоннага дІакхоачае.

ЧЕХОСЛОВАКИ

Халкъа дукхагІа эшаш дола товараш арахецача промышленносто белгтаалара моттиг доаь Чехословаке халкъа боахаме. Текстильни, хІамаш тегача, талата-кога гІирса, шуша, керамически, кху чакхйоахача предприятешка болх беш ба промышленностерча беррига къахьегамхоех дикъагІа дакъа. ЧССР розничный торговле оборота юкъе 25 процент дІалоаш цу заводий фабрикий продукце.

Доазал дехьа кога гІирс белгарга дахалача дунен тІа эттара хьалхарча моттигех ца! дІалоац Чехословаке. Доазол дехьа игара дукхагІа шуша хІамаш кхухьийтача итт мехках цаІ я вахьа санна дукха кІалешн зипаши доаттадеш а я Чехословаки.

1967 шера тІаийнача пилента хьежжа реконструкци, модернизаци еш латт халкъа дукхагІа эшаш дола товараш арахецача предприятеш.

МНР

Тоалуши хоалуши йоагІа Монголе къилбаседенгахьара керда промышленни центр — город Дархан. Цхьа шу вІалоаш укхаза керда промышленни предприятеш бола бе ца йоаллуя, чуйеча цІенний культурно-бытовой объектий, комплексаш, берий учреждени хьал ца еш. Монгольски доттагІашта доккха новкъостал ду еІаш Экономически новкъостал вара Совета чІемаш дойча мехкаша.

Керда, Советски Союза новкъосталца белоничши горолше хьалье йолаш дездеш моттиг хилар Дархана.

(ТАСС).

МЕХКДАЬТТА ДОАЛЛА КЕРДА МОТТИГ

МЕХИКО, 1 июль. (ТАСС). Веракрус яхача штатерча Туспан яхача курортех моттигера 20 километро дІахо Мексикански залива бух тІара дукха мехкдаьтта доалла моттиг корабй «Петролеос Мехиканос» (Пемекс) яхача пачхьалкхен компане геологашта, хоам бу «Новедадес» яхача газето.

Хьаккхьчача даннешка хьежачул тІехьагІа специалисташта хет, ер шу чакхдоаллаш укхаза хІара дийна 50 эзар баррель мехкдаьтта йоаккхаогьа аьнна (16 баррель 159 литрана нийсса я), хІаьта 1971 шера хІара дийна 100 эзар баррелага кхоачаш доахаргда из.

«СЕРДАЛО»
3-гІа оагІ. 5 июль, 1969 шу.

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

«Грозпромстрой» № 12 йолча гIишлой - монтажни управлени болхлой ба яр соагIат «агарташ» даьр. Грозни микрорайоне дьаьлла статистически техникума керда здани. ХIанз, юххера отделочни болхаш чакхдоакхаш я СМУ-5. ХьатIадоагIа керда дешараш шу кердача цIенонашка дIаводадергда дешархоша.

СУРТА ТIА техникума керда здани. М. Пиеев сурт.

КХАШКА КЪАХЬЕГАРАШТА

Хоза хетт юртбоахама къахьегамхошта сихбенна кхашкара балхаш деш боахкача хана шоайшта хьоашалгIа агитбригада еча. Мел чIоагIа кIаьдбенна хиларах санукъадоал сакъердамерча концертага хьежача, лекцета ладийгIача, керда арадаьнна газет е журнал дийшача.

Из гIулакх дика ладу Шелковской районa Дубовской культура ЦIен агитбригадана юкъебоагIараша. Каст-каста хул уж юртбоахама къахьегамхой болча хьоашалгIа бахе.

Белгалде деза шоаш миччахьа болхаш хиача цIенкаштта ийчо а йий уж белхилта. Царна вназргда аьнна хета товар хьу агитбригададарча автолавка, библиотека болххой керда журналаш, газеташ, сакъердаме книжкаш а йише болх, тайп-тайпара номераш юкъейоалаш хул художественни самодеятельноста коллективо кийчду концерташ.

Дукха ха йоаццаш Ленина орден лелаьча «Шелковский» совхоза жа лелалераш болча хилар агитбригада. Совхоза центра эгтара гьынагIа улл шолласIйола ферма.

Из бахьан долаш каст-каста укхаза аха вIашгIехьалац агитбригада члений. ХIаьта шоаш укхаза баьккхача дукхача хана къахьегамхошта дагалаттаргдола гIулакх а дийи мара дIабелхац. Цудухьа дар агитбригада хьакхаьчача хана ферма болхлой чIоагIа гIадбаха хилар а.

Совхоза шоллагIчеа кхоалагIчеа фермашка къахьегаш бола жи Iуй чIоагIа раьза хилар агитбригадица хьачача Дубовской юкъерча школа хьехархочо Д. Т. Кравченкос шоаита йийшача дукхан хамыхьанта юкъерча хьалах йоача лекцеа. Дехкха концерт а оттадир юххера шоаш цIабоагIаш, художественни кинофильм хьекхар киноустановка болхлошта.

Совхоза жоаши даьгIенашка хилар ну наькъа агитбригада. Цига а доагIаш дола гIулакх дир.

Цу тайпара шоай терко еш хилча дикагIа къахьега дег доагIа кхашка боаккарий. Из дика кхета а деш юртбоахама къахьегамхоша шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде ноакъостал ду станицерча культура ЦIен болхлоша. Цудухьа раьза ба царна къахьега нах.

Л. АГАФОНОЧКИНА.

Хьалхьале, дикача оамале, замашца товш долча вадийча тIулакхашца бераш хьалкхедаьга, наха а мекка а накъбаргболац. Дикенна мутIахьа хургболаш дика нах царех белга IалаIьмате хала а бехктокхаме а декхар да. Каста кхоачаш а хьае тIера доалаш декхар дац из. ЦIаккха харцахьа хIамe ца деш, фуннагIа халча а сих ца луш, сабарца, берий хьаитташ доазаш, цар дагара дар хоаш леладе дезаш гIулакх да из.

Даьша-ноаноша шоашкара доалийтачa гIалатагара, вIаьха лоадаме ца хетача хIамангара дIадолаьду цкъаза бераша харцахьара оамалаш Iомаьлга. Из бакъду, лохехьа венатохача лоацача дуцарашa — хиннача хIамаша.

ОСМИЕВ Хьамзат

ЦКЪАЗА ДАЬЙ-НОАНОЙ БЕХКАГIА А...

ХИННА ХIАМАШ

КIОД

Укх дунен тIа эгтара ираз доланагIа вола саг из ва меттаргдар ну дийнахь шийга вIортташ йовкха IажагIа портфель бе а йоаллаш лекоэра чувоагIаш Султи бIаргавайначоa. Ма хура дар цун болар! Шийна тIалаттача декхарех дика кампьхал а яьина, сарахьа цIенгахьа лестача болхлочо санна лувзар ло-хег. Тамаш а дадар: школера эгтара хьалхара ди чакх а даьккха, цIаккха шийна хоача хийна дукха бераш дайза, керда хIамаш хайна чувоагIар Султи а. Шийна цига мел хайнар, мел дайнар нана дIадуцар дукха сихагIа чукхача сагота вар из.

Цхьабакъда, цIагIа чувоаьлча баьдийрзар дерриге а. Дагадоацаш Iаьржа морх тIа а еш, малх къайлабоалаш мо. цIаьхха яйна дIаьлар минут хьалха цун дега тIа хинна гIоза: хьажа-юкъе бай мо шоа а белла. човхаипа шийга нана йист хилча дага мел хиннар кицдела Султена.

— Хьайла, цхьанна хIаман гунахь доацаш мо лаьттаний!

— Фу яx Iа, нани? ЭгIаз хIано яхай хьо? Фу лаьд хьона?

— Iайха дикьа кIод мича дийшадIа? Насе коч хьаккха а тега а йиш йоацаш ма агIий се тахан денна... Ia хIор а дикьа.

Говза миха боаккхаш саг я, оалар Султе наьнах — Хадех. Гонахьа бахача доалахоша а гаргарча наха а каст-каста баракъа дахьар Хади йолча тега аьле. Ишта енаьр хIанз цо юкъаш йола Насе коч а.

— Ал дикьадан кIод... Са хьаг кхийттадан хьона цунах, нани.

— Хьайла цунга, кхы эхь а хетий! Iайха дикьачерa чехка далахь кIод, берасти де а на гIерташ! Аз хьай дегIа хьелехьа...

«Фу бала ба Iа сога бахьар?» — аьлча мо, дог а чIаьхка, из даькъаза кIод лаха эттар Султи. Иа хьожаш моттиг йитанаар. Маьигена кIад а, цхьегIашдоаттарга чу а, машина иьшка чу а, лиьвана кIал а хьежа чакхваьлар, — цхьаннахьа а долаш дацар кIод.

— Сона-м корадагIац из, нани.

— Хьа питам боацаш дайнадац хьона из. Ара а дикьа доадаь хургла!

Оалаш-оалаш къамаьл вIаьх а денна, Султегара кхы дерий а ца даьлла. Хади летар кIаьнках. Дикка лоза а веш шоза а кхоза а хIама тохар.

...Цул тIехьагIа чура хьамийнар коч е аьшна кIира хьалха Насе шийга дена чIегилташ йола кIала. По из доаржалешшехьа а, тата а деш, хIадана юкъера Iолежар дехаш хинна кIод. Тата доаллашехь а хьалхагIа кIоалан тIаккха ноавеш бIарахьежар Султи. Наьнага йист а ца хулаш, юза а йаргашка хий а кхехка, араваьлар из.

Самардийнахь коч яккха, яьна, кIала доаржадаь йоаллаш, наIарга саг а кхайна ше араьлар лагадехар Хадена. «Сихьенна се арайоалаш, хIалала хьоарча а дань, нишкала чу айса дIачулила хинвал,» — соцадир цо шийг дагахь. Цхьабакъда, ишта гIулакх долаш а воацаш а нана кIаьнках леташ моттигаш тIехь-тIехьагIа дукхагIа кийслора. ТIаккха Султи хуццавала ваьлар, охна ваьлар наьнаца, ладугIанарц кхачучнга, «наьна футтарийка» харцахьа дела ваьлар школе а. Хьехархо каст-каста наьнага леткъа ухар, из теха. Айса тохаргьа аз, — хIаьта нана, ухар а воахаш, кIаьнках летар, тIа-тIа дукхагIа из аьнжи а Iомавеш.

Меттадоаладе хала долаш доза доладелар Султе эгтара бечагIа, эгтара дезагIа хинна хIама — наьна дукхаезаш, дун сийдеш, цунах тешаш хулга, наьнах массаза а нийса кхелхьеш харцахьара хIама дергдоацанне саг хеташ хулга.

АЬШК ТОХАР

ЗIамига долча хана деза бераш цхьаша хIэзаш ле Iомадича дика долга массанена а хов. Дукха а дукхагIа болча даьнаноаноша деша а хьалалехьа Iемаду шоай бераш цIагIара леза раш ле. къахьегам беза. Цхьабакъда, цхьаза укх тайпара а нийслу.

КхоалагIча классе деша а агIаш, нийслагIа шу долаш йийнг яр Марем. Цкъа машинана цхьа хIама тегаш агIича наьнага аьлар цо:

— Нани, чIоагIа хьекхаенна я са галстук. ЙIоах а яь, аьшк тоха мегаргйий аз цунна?

— Мегаргьа, — мукъабелар напас.

ТIаккха, ше аьлначa тайпара, йIоах а яь, аьшк тоха эттар Марем. ЧIоагIа гIазъяха йоадар из. «Ма хIама хургдацар цунах», — аьлча мо, карто а лестабеш. Йийнга лечоа бIарахьежаш цхьа юкъ яьккхар напас. ТIеххьара хьаа а гIетта Марема дIатIаякхар из. Ишта тоха, ишта тоха, аьаг ва, цхьаккха хьехао а ца деш, юстар теттар цо йийнг.

— Даьра хьо а во мастер ма я. Хьовкха, айса тохаргьа аз...

Цхьа ка'ин даьннача гIолла кхы цIаькха а аьлар Марема:

— Цхьош - зухьигаштеа коча качак аьшк тоха еза са. Iа тохаргьа из, нани, е аз айса тохаргья?

— Хьона-м даьра ховргдацар из теха. Айса тохаргьа аз, —

шийна дIатIайийнар напас из болх а.

Кхы а цкъа ниъ аьлар. ШIаькха а наьнага хаьттар Марема:

— Са тIелта аьшк мала тохаргйолаш я хьо? Хьо-м агIаш ма йий, наргIата а яьнна!

Хамбоацаш дар хIанз цо наьнага ду къамаьл. Цу къамаьла раьза йоаццаш бIарагIа хьежар цунна нана. хIаьта а цкы йист ца хулаш цIа а этта аьшк техар цо тIелга.

Цул тIехьагIа ноагIо ха яьлар. Хьалхарчуя а айхьазагIа дар хIанз Марема къамаьл:

— Сахьат доалача хана аьшк тоха нийса хилийтала, нани, са коч. Дика а тохалахь! Наьха заьраш ма шаьрел яуа болаши чи' лац Iа аьшк теча баракъа. Сона-м нахах а эхь хет...

ДIаза фу аьрга Марема шийн наьнага?

Нана ше яр Марем шийна «керта тIа» ахкхар.

КАЬХАТА ГОВР

Эпаш дола баракъаш а ботичкаш а бусташ а йоаккхаш эцар дукха напас шийна тика тIа дигавар цхи шу даьнна ший кIаьнк Башир. Башира меттел кхы ловкхагIа долча берий а бIарг хьоастаргболаш хоац а къегаш а дукха хIамаш ле тика чу. Ше даьрхIа хинна хIамсш йийа а яьнна, тика чура аваьла дагахьа нана цIаргахьа дIа йохаелча шийн «боамал» хьовзайир Башира. Чардаш йоаккхача арлахта тIа эттача каьхата говра цIеаг тIа а хьекха, аьлар цо:

— Из говр эца сона, нани.

— Сенна еза хьона из? Цхьанорг йоаш ма йий хьа!

— Цхьаькха а еш сона-м. Хозий хьона, хIай?

— Сона хIанз гIар че е. — кIаьнка балам тIа кул диллар напас, гонахьарча нахах эхь хеташ цIий а ена. Башировда дергах а кхетацар напас яхар.

— Хьазна Iэ говр! Ia сона из ца ийе, аз цIаккха а Ia яхар дергдац... — Велхача хьисапе бер а уоаш. бIаргашка бийнаш а хьекхаш мукь бетта ваьлар Башир. Нагга дешiха гIалат дир напас: цо еча гIарах шоашта бIарахьежача махах тоам а ца хеташ, цо соцавар дукха хьаийнар цо вIалла эцаш йоаш говр, ворхI сом аьча а доаль. Башир, шийн говр тоIаль нархIа а елла, волавелар...

Шерагара шерага оаккхагIа хул бераш, цуга хьежна дукхагIа хул дьашкера' ноанешкара цар дIадехараш а. Це ях-яхар а деш боча Iомадаь бер геттара чоалдаьле хьоз ше яхар кхоачашде тар ца луш диеача. Мухха е долалу. Даьне'наьнаца бохьо йоацаш айхьаш деал.

ДоагIе а ца доагIе а, цо яхьяхар кхоачаш а деш. кIаьнк во Iемаваь ше яьлначул тIехьагIа, шийн бехк кхета а ца беш, лахьаьш кадаш хулар Башира нана:

— Мичара Iомаьвий укхо, ер ца хиназ! ЙогIел хьисапе сигалара из Iеделхаш ле мара, цхьанна хIаман кхамбеш вац, Ia хIана дIаьлча мух ух...

Из замаш йийнача говро а кIезиг-дукха дIатIатеттар Башир ну воча саялашкахьа.

ДЕШАРА ШУ ХЬАТIАКХОАЧАШ...

Бераш каникулашка лакача дийнахь дIаладидир ремонти балхаш Советски района Хамхидой яхача юртарча юкъерча школе.

Школа кердача дешара шера кийчъяра де деза деррига ремонти балхаш шоай низаце де лаьрхIар школа технически болхлоша. Пекаш тIара Iозьайна тоннар Iо а баьккха керда штукатурка йир пар. Массанахьа а кIер текар, лаIерашта, кораштa басараш хьекхар. ХIанз доадама хIама ца эшаш парташтa ремонт а яь басараш хьекха а боллаш даьт.

Школана а хьехархошта а Iайна мел эшаргдола доагор Iалашхе хIаддзе а оарцагIаьннав школа завхоз Басултанов Баудин.

Тиша мегаргьа из школа кердача дешара шера мел эша Iалашо дийна харцахьа яь эргхиларах.

М. БАСИЕВ.

ПОЛИКЛИНИКА ДАЬЙ-ПЕНСИОНЕРАШ

Липецке хьалхь пенсионераштeи гIема инвалидаштeи гIулакх дергдола консультативни поликлиника. Из вIашагIъелларац мах боацаш болх беш бола терапевт Екатерина Ролина, отоларинголог Клавдия Полянская, гинеколог Ольга Гудкова, терапевт Софья Либерман, окулист Валентина Попкова, невропатолог Калерия Зайцева, окулист Мария Никитина а йолаш лораш - пенсионераш шоаш ба.

Укхаза вIаши дика хьожаш гIулакх оттадаьд. Общественни поликлинике ухача пациентанта регистраци ю хьалхагIа сахьаташ деча завода инженер хиннача пенсионерка Вера Каргачевас. Терапевта кабинета уж дIачухкуалар а пенсионерка медицински сестра Агафья Балина я, хIаьта уналонта шоай цIагIа а ухаш гIулакх ду пенсионерка - медсестрас Варвара Суворовас. Цунна ноакъостал деш ба «ЦIеча жIарга» практиканткаш — цу медицински учреждене эгтара кьонагIбола болхлой.

Общественни поликлиника болх беш я. Липецки трубни завода санитарни даьхье цхьин корпусе. Укхаза я кабинеташ, оборудовани, инструменташ, санитарни автомобиль.

Аркадий ВОЛЫНИН. (АПН).

ЦIЕНАЧА ХИ ЦХЬАЬКХА А ФАБРИКА

Горький яхача городе хий цIендара цхьа система хьара сониш тIейийнаб РСФСР Министрий Совето. Промышленни коммунальни объекташкара, нах бахача цIеношкара хьа мел доагIа хий кхо метр диаметр кулача трубопровода чугIоргда.

Городал арахьа, Артемовски тракш оалача моттиге йоаккхийча насосаш хий цIендара механизмашца IалашъЬьча радиальни отстойникашка чудохийтаргда дарорга а хий. Цул тIехьагIа «болх бе йоаллургъя» дохьаш, доаала хIамаш юаш йола бактереш. Хлора, гука, фе ноакъосталца малача боарен тIа доаккхаргда хий.

ЛаьрхIа йола хи чура бIаьнаш дIайийкача дIаькo даьча Iамашка кIелеш кара ила чоаьрий хурга. Цар дьагойтаргда цIендаь хий биологически юхаметтаэттадий. Цул тIехьагIа мара Волга чу хецаргдаш из.

Цу система хьалхара догIа — СССР-е эгтаза а йоккхагIчарея я из — дийнахьа буси 600 эзар кубически метр хий «хьаIоаде» а цIендe а торо йолаш хургья. Шоалагiа яр а — кхамиссан. Цу дарорга гIирсашка дIадолар — 30 миллион сом.

Автозаводеи Сормово яхача городеи оагIонгахьера хьалъе кьайоалаьй йоккхий коллекторaш. Массехк шера хьалъе лаьрхIа а гIишло.

Григорий ЗАХАРОВ, АПН корреспондент.

ПАРИЖ. Монтмартре дукхача художникех цаI болх беш ва.

В. Войтенко сурт. ТАСС фотохроника.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознен хувналуш моржаш а йолаш, юкъ-юкъе кIезиг-дукха догIа а делхаш, малхбузехьара гIаьхьача боараме мух а хьекхаш ча хила тарлу. Фегара температура республике гIолла 20—25, Грозне 21—23 градус йовха йолаш хургья. ДIахорча шин дени мяв буса хувналуш морхиш а йолаш хо хила мег. 6-ча июле цхьацайолча моттигашка цхьан юкъа догIа дер харгда, бирса йоачаш гIахьуаза мег, лаьгIо мух хьекхаргба. Фегара температура буйсашка 12—17, делошка 24—29 градус йовхал йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

Тахани кхоанеи хурIда

5-гIа ИЮЛЬ

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19 сахьат даьлча гарнизона эскара даькъа духовой оркестра концерт. 21 сахьат даьлча документальни кинофильмаш.

С. М. Кирова цIерагIара культурах салоIен парк. 19 сахьат даьлча музыкальни раковина. НохчГIалгIай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 17 сахьат даьлча В. И. Ленина 100 шу дизара хетаь самодеятельни искусства фестиваль. Йоккхача зале халкъа драматически театра «Мар-нана» яха спектакль хьокхаргьа. 19 сахьат даьлча «Доккхий бераш» яхача цикла тIара педагогически лекцей. Зелени театре — тематически кинофильмаш.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 12 сахьат даьлча кердача литература обзор. 17 сахьата 30 минути яьлча «Даим дийна ва» яха кинолекторий.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 17 сахьат даьлча «Коммунисташ даим хьалха ба» яха беседа. Хетаьй коммунистически болхлойи партей Дунен халкъашта юкъерча Совещане белха итогашта. 20 сахьат даьлча — кегирхой салоIа сайре.

КИМ цIерагIара клуб. 19 сахьате 30 минути яьлча «Ленин даим тхоца ва» яха кинолекторий. 20 сахьат даьлча тайп - тайпарча ловзарий сайре.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 10 сахьат даьлча «Даьхе бахьан вахар дIаденнад пар» яха беседа. (Машинашкахой революцони, тIема, къахьегама сийлен музее вIашагIкхет). 19 сахьат даьлча аьхкенарча кинотеатре «Нравственни цIена хилара хоагIа хIама дац» яхача тематIа мехкарий сайре. 20 сахьат даьлча тематически кинофильмаш хьокхаргда. Аьхкенарча кинотеатре «Граждански оборона — дерригача халкъа гIулакх» яха кинофильм.

6-гIа ИЮЛЬ

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19 сахьат даьлча музыкальни концерт. 21 сахьат даьлча — документальни кинофильмаш.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 10 сахьата 30 минути яьлча сакъердамеча вIашагIкхетари берий клуб. «Цу деной сийле йовргьяц», «Даим мутIараашка» яха беседа кургья. Кинозале — къаьнача коммунисташца вIашагIкхетар 17 сахьат даьлча производствено - товарни контора болхлой коллективо салоIа за. Халкъа драматически театра «Варайтта агу» яха спектакль. 19 сахьат даьлча кIирандийнахьара лешараш. Зелени театре: Москови (1969 ш) коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъера совещани—Дунен коммунистически болхи дегIабида лоархIаме этап. 19 сахьати 40 минути яьлча В. И. Ленина 100 шу дизара хетаь самодеятельни искусства фестиваль. «Современник» яхача эстрадни оркестра концерт.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 20 сахьат даьлча «В. И. Ленин машинаькъа транспорта» яха кинофестиваль. 20 сахьат даьлча аьхкенарча халхарий площадке кегирхой салоIа сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 11 сахьат даьлча завода бена «Бераштa — В. И. Ленинах» яха утренник. 18 сахьат даьлча «Фуд сага хозал» яха кегирхой сайре.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 12 сахьат даьлча «Ленина цIи дегакхойбаш» яха кинофестиваль. «Чапая оршаташ» яха кинофильм хьокхаргда. 14 сахьат даьлча «Сакъердаме сахьат» яха утренник.

САКЪЕРДАМЕ ХIАМАШ

ВИТАМИНАШИ ХАОТТАМИ

«С» витамини дукхагIа боалле соми номарийн малагIаш я дьожаш тохкам баьб Алтайски медицински института биохими кафедра. Гучадаьннад, цхьан сортаа болча а цхьан гаьн тIа боаллача а соманцара витамини «С» шера кортерча хаьншка хьежна дукхагIаш кIезигагIен хулаш хилар. Цун Iер шоаза соагIа хулаш. Торкаланча хоаллу Iаьржача смородинецарен малинацарех витамини «С» вегетаци йолча хана санна (май—июнь), марта кхачаш лаьтта ча хана а йоачаш хиларга хьежа дукхагIа хулаш хилар. Витамин «С» дукхал-кIезигал гаьна сердан гIаьхьачарга хьежна а хул. Масала, бухьагахьарча тIьоронех ветача Iажацца дукха а дукхагIа хул витамин «IалхьагIарча тIьоронех боаккхачарцарчул.

IАЖАГIА БОС

IажагIа бос бола хIама кьа бос болчул дукхагIа бIаргагу гаьнера хьежача. Гучаьдьаьннад, эгтара гаьнагIа моттигера — 4.200 метр йолчера къоастадулураш сийдаIажагIен тов санна цIен бесош мара це хилар. Цудухьа цIанз цхьадолча махкашка IажагIа басар хьеж цколашка бераш дIалоха кхуъсача автобусашта. Вей махка накъхало болх беш болча беррича бэзлоашта хьаьста форма оттаю — цIе бесса куртка. Цо ноакъостал дергда хетар ца хилийтара.

ЭЛЬБРУСА ШАН КИЙНА КIАЛ...

Кавказа букь — Эльбрус — цIе дIаяйна вулкан. ЦхьабехкДа, дукха хо йоаццаш IалмахоцIа эийнад, моаш ьыгачул тIехьагIа цун босашка дIайта хиш дукдуяла долладелар. Из вIалла дага е довцеш хиина тамашийна хIама да. Долче, дийна а болаш магматически кхуврч боалл-кх хIамте цу йоккхача шан кийна кIал.

«Сельская жизнь» яхача газета тIара.

ВИННИЦКИ ОБЛАСТЬ. Тепликски районa «Россия» яхача колхозе укх тIеххьара хана хьалъяь культура ЦIа. Колхозхой 120 бер деша дагIаш йола музыкальни школа. берий беша здани. Хьалхьа йоаллаш нагт юкъера школа. ХIара шера эргадоа Соболевка йоьтта сибат.

СУРТА ТIА: «Россия» яхача колхоза культура ЦIа.

Е. Коньта сурт. ТАСС фотохроника.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина урам, 15 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-06; редактора зам.—3-39-11; бехктоамна секретара—3-34-38; партийни вахарни, культурни, промышленности отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмаши отделий—3-42-2н.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-06; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцие проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02254. Заказ № 2909.